CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
VERICA TRSTENJAK
prezentate la 18 decembrie 2008 [1]

Cuprins

I — Cadrul juridic . . . . . I - 3723

A — Dreptul comunitar . . . . . I - 3723

B — Dreptul național . . . . . I - 3724

II — Situația de fapt, procedura principală și întrebările preliminare . . . . . I - 3727

A — Situația de fapt . . . . . I - 3727

1. Sistemul de prețuri impuse pentru cărți aplicabil în Austria . . . . . I - 3727

2. Istoricul procedurii principale . . . . . I - 3728

B — Procedura principală . . . . . I - 3728

C — Întrebările preliminare . . . . . I - 3729

III — Procedura în fața Curții . . . . . I - 3730

IV — Răspunsurile la întrebările preliminare . . . . . I - 3730

A — Considerații introductive . . . . . I - 3730

1. Relevanța în dreptul comunitar a sistemelor de prețuri impuse pentru cărți I - 3730

2. Cu privire la obiectul întrebărilor preliminare . . . . . I - 3731

B — Cu privire la prima întrebare preliminară . . . . . I - 3732

1. Argumentele părților . . . . . I - 3732

1 — Limba originală: germana.

2. Apreciere juridică . . . . . I - 3734

a) Modalitate de vânzare . . . . . I - 3735

b) Modalitate de vânzare aplicabilă pentru toți operatorii economici care își desfășoară activitatea pe teritoriul național . . . . . I - 3736

c) Afectarea în același mod a vânzării cărților austriece și a celor germane I - 3737

i) Tratamentul juridic diferit al cărților germane față de cel al cărților austriece . . . . . I - 3737

— Luarea în considerare a avantajelor comerciale . . . . . I - 3738

— Posibilitatea unei reduceri de 5% la nivelul comerțului cu amănuntul . . . . . I - 3739

— Concluzie . . . . . I - 3740

ii) Caracteristică ce afectează în mod negativ vânzarea cărților germane I - 3740

— Prețurile finale de vânzare austriece pentru cărțile germane sunt aliniate la condițiile pieței germane . . . . . I - 3741

— Considerație suplimentară . . . . . I - 3741

iii) Concluzie . . . . . I - 3743

d) Concluzia . . . . . I - 3743

C — Cu privire la a doua întrebare preliminară . . . . . I - 3743

1. Argumentele părților . . . . . I - 3744

2. Apreciere juridică . . . . . I - 3745

D — Cu privire la a treia întrebare preliminară . . . . . I - 3747

1. Argumentele părților . . . . . I - 3747

2. Apreciere juridică . . . . . I - 3750

a) Impunerea, favorizarea sau consolidarea efectelor unui acord anticoncurențial . . . . . I - 3752

i) Acord anticoncurențial? . . . . . I - 3752

ii) Impunerea, favorizarea sau consolidarea efectelor . . . . . I - 3754

— Există o legătură directă cu „Sammelrevers 1993”? . . . . . I - 3754

— Există o legătură în temeiul dispoziției tranzitorii de la articolul 10 din BPrBG? . . . . . I - 3754

— Este suficientă o legătură referitoare la conținut? . . . . . I - 3755

iii) Concluzie . . . . . I - 3757

b) Delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic . . . . . I - 3757

i) Lipsa necesității unui caracter accesoriu . . . . . I - 3758

ii) Delegarea către operatori economici privați . . . . . I - 3760

iii) Luarea în considerare a competenței statelor membre în domeniul cultural . . . . . I - 3762

— Sistemul pur național de prețuri impuse pentru cărți . . . . . I - 3764

— Lipsa unei încălcări a celorlalte dispoziții din Tratatul CE, în special a dispozițiilor privind libera circulație a mărfurilor . . . . I - 3764

iv) Concluzie . . . . . I - 3765

V — Rezumat . . . . . I - 3766

VI — Concluzie . . . . . I - 3767

1. Obiectul prezentei proceduri de pronunțare a unei hotărâri preliminare este o întrebare preliminară formulată de Oberster Gerichtshof din Republica Austria (denumită în continuare „instanța de trimitere”). Instanța de trimitere dorește să știe dacă dispozițiile articolelor 28 CE și 30 CE privind libertatea de circulație a mărfurilor se opun anumitor elemente ale unui sistem de prețuri impuse pentru cărți, cum este cel care a fost introdus în Republica Austria prin Buchpreisbindungsgesetz (Legea privind prețul impus pentru cărți, BGBl. 45/2000, denumită în continuare „BPrBG”). În plus, instanța de trimitere dorește să știe dacă BPrBG este compatibilă cu obligația care le revine statelor membre potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu dispozițiile de dreptul concurenței prevăzute la articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și la articolul 81 CE.

2. În consecință, este vorba despre o cauză care privește natura dublă a cărților, în calitate de mărfuri și în calitate de bunuri culturale.

I — Cadrul juridic

A — *Dreptul comunitar*

3. Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (g) CE, acțiunea Comunității presupune un sistem care împiedică denaturarea concurenței pe piața internă.

4. În conformitate cu articolul 10 al doilea paragraf CE, statele membre sunt obligate să se abțină să ia măsuri care pun în pericol realizarea scopurilor Tratatului CE.

5. Potrivit articolului 28 CE, între statele membre sunt interzise restricțiile cantitative la import, precum și orice măsuri cu efect echivalent.

6. Conform articolului 30 CE, dispozițiile articolului 28 CE nu se opun interdicțiilor sau restricțiilor la import, la export sau de tranzit justificate prin motive de morală publică, de ordine publică, de siguranță publică, de protecție a sănătății și a vieții persoanelor și a animalelor sau de conservare a plantelor, de protejare a unor bunuri de patrimoniu național cu valoare artistică, istorică sau arheologică sau de protecție a proprietății industriale și comerciale. Cu toate acestea, interdicțiile sau restricțiile respective nu trebuie să constituie un mijloc de discriminare arbitrară și nici o restricție disimulată în comerțul dintre statele membre.

7. Articolul 81 alineatul (1) CE prevede:

„Sunt incompatibile cu piața comună și interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune și, în special, cele care:

(a) stabilesc, direct sau indirect, prețuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiții de tranzacționare; […]”

8. Potrivit articolului 81 alineatul (3) CE, prevederile alineatului (1) al acestui articol pot fi declarate inaplicabile în cazul oricăror acorduri sau categorii de acorduri între întreprinderi, al oricăror decizii sau categorii de decizii ale asocierilor de întreprinderi, al oricăror practici concertate sau categorii de practici concertate care contribuie la îmbunătățirea producției sau a distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic, asigurând totodată consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut și care:

(a) nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea acestor obiective;

(b) nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența de pe o parte semnificativă a pieței produselor în cauză.

9. Potrivit articolului 151 alineatul (4) CE, în acțiunile întreprinse în temeiul celorlalte dispoziții ale Tratatului CE, Comunitatea ține seama de aspectele culturale, în special pentru a respecta și pentru a promova diversitatea culturilor sale.

B — *Dreptul național*

10. Legea austriacă BPrBG prevede (extras):

„Domeniul de aplicare

Articolul 1

Prezenta lege federală este aplicabilă editării și importului, precum și comerțului, cu excepția comerțului electronic transfrontalier cu cărți și partituri muzicale în limba germană. Obiectivul acesteia este o configurare a prețului care să țină seama de specificitatea cărților ca bunuri culturale, de interesul consumatorului pentru prețuri rezonabile ale cărților și de realitățile economice ale comerțului cu cărți.

Definiții

Articolul 2

În sensul prezentei legi federale, se înțelege prin

1. editor: persoana care asigură, cu titlu profesional, publicarea, producția și difuzarea unui produs în sensul articolului 1;

2. importator: persoana care, cu titlu profesional, importă un produs în sensul articolului 1 pentru a-l comercializa în Austria […]

Stabilirea prețului

Articolul 3

(1) Editorul sau importatorul unui produs în sensul articolului 1 este obligat să stabilească și să aducă la cunoștința publicului un preț final de vânzare pentru produsele în sensul articolului 1 pe care le editează sau pe care le importă pe teritoriul federal.

(2) Importatorul nu poate stabili un preț inferior prețului final de vânzare stabilit sau recomandat de editor pentru statul de editare ori inferior prețului final de vânzare recomandat pentru teritoriul federal de către un editor care nu are sediul într-un stat semnatar al Acordului privind Spațiul Economic European (SEE), după deducerea taxei pe valoarea adăugată cuprinsă în aceste din urmă prețuri.

(3) Prin derogare de la alineatul (2), un importator care cumpără produse în sensul articolului 1, într-un stat semnatar al Acordului privind Spațiul Economic European (SEE), la un preț inferior prețurilor obișnuite de cumpărare poate stabili, proporțional cu avantajul comercial obținut, un preț inferior prețului stabilit sau recomandat de către editor, iar în cazul reimportului, un preț inferior prețului stabilit de editorul național.

(4) Alineatul (3) nu se aplică în cazul reimportului de produse în sensul articolului 1 atunci când acestea au fost exportate numai pentru a fi reimportate în scopul de a eluda prezenta lege.

(5) Prețul final de vânzare stabilit potrivit alineatelor (1)-(4) se majorează cu taxa pe valoarea adăugată în vigoare în Austria pentru produse în sensul articolului 1.

[…]

Prețul impus

Articolul 5

(1) În cazul vânzării către consumatorul final a unor produse în sensul articolului 1, vânzătorii cu amănuntul pot reduce cu cel mult 5 % prețul final de vânzare stabilit potrivit articolului 3.

(2) Vânzătorii cu amănuntul nu pot să anunțe, în cadrul activității lor comerciale, în scopuri concurențiale, o reducere a prețului final de vânzare în sensul alineatului (1).

[…]

Încălcări ale dispozițiilor referitoare la stabilirea prețului și la prețul impus

Articolul 7

(1) Încălcările dispozițiilor articolului 3 alineatele (1)-(4), ale articolului 4 alineatul (1), precum și ale articolului 5 alineatele (1)-(3) sunt considerate încălcări în sensul articolului 1 din Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (Legea federală privind combaterea concurenței neloiale), BGBl. nr. 448/1984, în forma în vigoare.

[…]

Dispoziții tranzitorii

Articolul 10

Pentru produsele în sensul articolului 1 care au fost puse în circulație înainte de intrarea în vigoare a prezentei legi federale la un preț fix de vânzare cu amănuntul, care era publicat în Registrul cărților disponibile, ediția din 20 iunie 2000, acest preț este considerat preț

stabilit de editor sau de importator în sensul prezentei legi federale."

II — Situația de fapt, procedura principală și întrebările preliminare

A — *Situația de fapt*

1. Sistemul de prețuri impuse pentru cărți aplicabil în Austria

11. Până la 30 iunie, în Austria, în Germania și în Elveția a fost practicat un sistem transfrontalier de prețuri impuse pentru cărți, care era susținut de întreprinderi, așa numitul sistem „Sammelrevers 1993". În cazul sistemului „Sammelrevers 1993" este vorba despre un contract-tip încheiat între editorii, comercianții cu ridicata și comercianții cu amănuntul respectivi care se aplica în special pentru cărțile în limba germană. Nu era prevăzut niciun acord la nivel orizontal între editori. Încheierea și controlul contractelor individuale erau însă garantate în formă centralizată prin intermediul unor „Preisbindungstreuhänder" (organisme de gestiune și de supraveghere).

12. Obiectul principal al „Sammelrevers 1993" era impunerea obligatorie a prețurilor finale de vânzare, și anume a prețurilor pe care comercianții cu amănuntul le pot cere de la clienții finali. Prin „Sammelrevers 1993", comercianții cu amănuntul erau obligați să respecte ca preț fix prețul final de vânzare stabilit de editor [2]. Editorul era liber să stabilească prețul final de vânzare. După stabilirea prețului final de vânzare, editorul era însă obligat să supravegheze respectarea acestui preț.

13. După aderarea Republicii Austria la Uniunea Europeană, Comisia a solicitat, la 8 februarie 2000, înlăturarea oricăror efecte transfrontaliere ale „Sammelrevers 1993" până la 30 iunie 2000 [3]. Prin urmare, a fost prezentată Comisiei o versiune modificată a „Sammelrevers 1993", potrivit căreia ar fi trebuit să fie anulate în special acordurile verticale privind prețurile impuse care existau între editorii germani, pe de o parte, și comercianții cu ridicata și cu amănuntul austrieci, pe de altă parte, precum și între editorii austrieci, pe de o parte, și comercianții cu ridicata și cu amănuntul germani, pe de altă parte. Comisia a plecat de la premisa că, în aceste condiții, sistemul în discuție nu avea

2 — Impunerea verticală a prețurilor finale de vânzare trebuia să îi permită editorului un calcul compensatoriu. Scopul era ca editorul respectiv să utilizeze veniturile suplimentare pe care le-a obținut prin vânzarea la un preț mai ridicat a titlurilor bine vândute pentru cofinanțarea titlurilor mai slab vândute. Prin aceasta trebuiau să fie promovate în special specificitatea cărții ca bun cultural și diversitatea ofertei literare, îndeosebi titlurile care apăreau în tiraj mai mic și se adresau numai unui cerc restrâns de cititori. Alte scopuri sunt prezentate în lucrarea lui Fezer, K.-H., „Die Buchpreisbindung im Europäischen Binnenmarkt", *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 1991, p. 141. Cu privire la prețul impus pentru cărți, a se vedea de asemenea Heker, H., „Buchpreisbindung", în Schwarze, J., Becker, J., *Geistiges Eigentum und Kultur im Spannungsfeld nationaler Regelungskompetenz und europäischem Wirtschafts- und Wettbewerbsrecht*, Nomos, 1998, p. 116 și 117.

3 — Aceasta a fost precedată de o cerere adresată Comisiei de editurile afectate pentru a se constata că „Sammelrevers 1993" nu îndeplinea condițiile articolului 81 alineatul (1) CE (testul negativ) și, în subsidiar, pentru a se obține exceptarea acordului în temeiul articolului 81 alineatul (3) CE (exceptare). La 22 ianuarie 1998 Comisia comunicase deja obiecțiile. O prezentare a evoluției până la adoptarea BPrBG poate fi găsită în *Die Zukunft der Buchpreisbindung im Europäischen Binnenmarkt*, Engelmann, M., dissertation.de, 2001, p. 125-165.

efecte sensibile asupra comerțului dintre statele membre. La 30 iunie 2000, editorii și comercianții cu ridicata și cu amănuntul austrieci s-au retras din „Sammelrevers 1993” [4].

14. BPrBG a fost adoptată în Austria la 30 iunie 2000. Acest sistem de prețuri impuse pentru cărți, instituit prin lege, prevede tot o impunere verticală a prețurilor, însă prezintă în special următoarele diferențe în comparație cu „Samelrevers 1993”: prețurile finale de vânzare sunt în prezent prețuri minime, iar nu prețuri fixe; potrivit articolului 3 alineatul (3) din BPrBG, la stabilirea prețurilor finale de vânzare pot fi luate în considerare avantajele comerciale. potrivit articolului 5 din BPrBG, comercianții cu amănuntul au posibilitatea de a reduce cu 5 % prețul final de vânzare stabilit potrivit legii.

2. Istoricul procedurii principale

15. Potrivit articolului 4 alineatul (2) din BPrBG, Fachverband für die Buch- und Medienwirtschaft (Asociația profesională a industriei cărții și a mass-mediei, denumită în continuare „Fachverband”) publică prețurile finale de vânzare care, potrivit articolului 3 alineatul (1) din BPrBG, trebuie respectate de către comercianții cu amănuntul la vânzarea cărților în Austria (în continuare, este utilizată noțiunea „prețuri finale de vânzare austriece” pentru prețurile finale de vânzare aplicabile potrivit BPrBG din Austria, în timp ce noțiunea „prețuri finale de vânzare germane” este utilizată pentru prețurile finale de vânzare care trebuie stabilite potrivit Legii germane privind prețurile impuse pentru cărți). Fachverband supraveghează dacă, la efectuarea publicității pentru vânzarea cărților al căror preț a fost impus potrivit articolului 1 din BPrBG, comercianții cu amănuntul respectă prețul final de vânzare stabilit.

16. LIBRO Handelsgesellschaft mbH (denumită în continuare „Libro”) își desfășoară activitatea în Austria, unde comercializează pe scară largă cărți editate în Germania (în continuare, pentru cărțile editate în Germania se utilizează noțiunea „cărți germane”, iar pentru cărțile editate în Austria, noțiunea „cărți austriece”; trebuie să se facă distincția între aceste noțiuni și noțiunile de cărți în limba germană și de cărți în altă limbă, care sunt relevante în ceea ce privește domeniul de aplicare al BPrBG).

B — Procedura principală

17. Începând din august 2006, Libro a făcut publicitate pentru vânzarea cărților germane în Austria la prețuri situate la nivelul prețurilor finale de vânzare germane (19,90 euro) și, prin urmare, sub nivelul prețurilor finale de vânzare austriece (20,50 euro). În consecință,

4 — Cu privire la „Sammelrevers 1993” și la procedura în fața Comisiei, a se vedea în special Bunte, H.-J., „Die grenzüberschreitende Buchpreisbindung zwischen Deutschland und Österreich”, în *Beiträge zum Unternehmensrecht, Festschrift für Hans-Georg Koppensteiner*, Editura Orac, 2001, p. 307-310.

Fachverband a solicitat, pe calea unei cereri de măsuri provizorii, obligarea Libro să înceteze anunțarea de prețuri inferioare prețurilor finale de vânzare austriece.

18. Prima instanță a admis cererea formulată de Fachverband. Instanța de apel a confirmat această decizie. Libro a formulat un recurs împotriva acestei din urmă decizii, asupra căruia instanța de trimitere trebuie să se pronunțe în ultimă instanță. Instanța de trimitere are îndoieli în ceea ce privește aspectul dacă anumite elemente ale BPrBG sunt compatibile cu dreptul comunitar.

C — *Întrebările preliminare*

19. Instanța de trimitere a adresat Curții următoarele întrebări preliminare:

„1. Articolul 28 CE trebuie interpretat în sensul că se opune, în sine, aplicării unor dispoziții naționale care impun numai importatorilor de cărți în limba germană să stabilească și să aducă la cunoștința publicului, pentru cărțile importate pe teritoriul național, un preț final de vânzare cu caracter obligatoriu pentru vânzătorul final, în condițiile în care acest preț nu poate fi inferior, după deducerea [TVA ului], prețului final de vânzare stabilit sau recomandat de editor pentru statul de editare ori prețului final de vânzare recomandat pentru teritoriul național de către un editor care nu are sediul pe teritoriul unui stat semnatar al Acordului privind Spațiul Economic European (SEE), dar care, pe cale de excepție, permit importatorului care cumpără, într-un stat care este parte la Acordul privind SEE, la un preț inferior prețului de achiziție obișnuit să stabilească un preț inferior prețului stabilit sau recomandat de către editor pentru statul de editare – în cazul reimporturilor, la un preț inferior prețului stabilit de către editorul național –, proporțional cu avantajul comercial obținut?

2. În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Legislația națională cu privire la prețul impus al cărților avută în vedere la prima întrebare, care este, în sine, incompatibilă cu articolul 28 CE – în orice caz, și prin faptul că reprezintă o modalitate de vânzare care aduce atingere liberei circulații a mărfurilor –, legislație al cărei obiectiv est definit într-un mod foarte general prin necesitatea de a ține seama de specificitatea cărții ca bun cultural, de interesul consumatorilor pentru prețuri rezonabile ale cărților și de realitățile economice ale comerțului cu cărți, este justificată în temeiul articolului 30 CE sau al articolului 151 CE, de exemplu prin interesul general pentru promovarea producției de carte, a diversității titlurilor de carte la prețuri reglementate și a diversității comercianților cu amănuntul – în pofida lipsei de date empirice care ar putea demonstra că un sistem legal de prețuri impuse pentru

cărți este un mijloc adecvat pentru atingerea obiectivelor astfel urmărite?

3. În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare:

Legislația națională cu privire la prețul impus al cărților avută în vedere la prima întrebare este compatibilă cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolele 10 CE și 81 CE, cu toate că a succedat și a înlocuit imediat, atât din punct de vedere cronologic, cât și pe fond, sistemul anterior de prețuri impuse pentru cărți, întemeiat pe obligația contractuală a comercianților cu amănuntul de a respecta prețurile stabilite de editori pentru produsele industriei de editare (sistemul Sammelrevers 1993)?"

III — Procedura în fața Curții

20. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare din 13 noiembrie 2007 a fost primită de Curte la 29 noiembrie 2007. În procedura scrisă au depus observații Libro, Fachverband, guvernele austriac, german, francez și spaniol, Comisia și Autoritatea AELS de supraveghere. La ședința din 16 octombrie 2008 au participat și au prezentat observații Libro, Fachverband, guvernele austriac, german și spaniol, Comisia și Autoritatea AELS de supraveghere.

IV — Răspunsurile la întrebările preliminare

A — *Considerații introductive*

1. Relevanța în dreptul comunitar a sistemelor de prețuri impuse pentru cărți

21. Curtea nu trebuie să se pronunțe pentru prima dată cu privire la compatibilitatea unui sistem de prețuri impuse pentru cărți cu dreptul comunitar [5]. Acest lucru nu este surprinzător, întrucât prin intermediul sistemelor de prețuri impuse pentru cărți, a căror existență este justificată de către susținătorii acestora în special prin specificitatea cărții ca bun cultural, prin diversitatea titlurilor disponibile și prin aprovizionarea populației cu cărți la prețuri rezonabile [6], prețurile finale de vânzare ale cărților sunt stabilite în comerțul cu amănuntul potrivit instrucțiunilor editorilor sau ale importatorilor. Prin urmare, sistemele de prețuri impuse pentru cărți conțin prețuri impuse prin acorduri verticale.

22. Prețurile impuse prin acorduri verticale sunt măsuri care ridică în mod tipic probleme cu privire la compatibilitatea lor cu dreptul

5 — A se vedea în special Hotărârea din 17 ianuarie 1984, VBVB și VBBB/Comisia (43/82 și 63/82, Rec., p. 19), Hotărârea din 10 ianuarie 1985, Leclerc/Au blé vert (229/83, Rec., p. 1), Hotărârea din 23 octombrie 1986, Cognet (355/85, Rec., p. 3231), Hotărârea din 14 iulie 1988, Syndicat des libraires de Normandie (254/87, Rec., p. 4457), Hotărârea din 17 ianuarie 1995, Publishers Association/Comisia (C-360/92 P, Rec., p. I-23), și Hotărârea din 3 octombrie 2000, Échirolles Distribution (C-9/99, Rec., p. I-8207).

6 — A se vedea Heker, H. (citat la nota de subsol 2), p. 116.

comunitar. În acest context, trebuie să se distingă între sistemele de prețuri impuse pentru cărți care se bazează pe acordurile între întreprinderi și cele care sunt impuse de statele membre. În cazul unui sistem de prețuri impuse pentru cărți care se bazează pe un acord între întreprinderi, prețurile impuse prin acorduri verticale ridică probleme în special cu privire la compatibilitatea acestuia cu articolul 81 CE. În cazul unui sistem de prețuri impuse pentru cărți care a fost instituit de un stat membru, se pune în special problema compatibilității acestui sistem cu libertatea de circulație a mărfurilor, în temeiul articolului 28 CE și următoarelor.

23. În prezenta cauză este vorba despre un sistem de prețuri impuse pentru cărți care se întemeiază pe o măsură statală, și anume pe BPrBG. Întrucât BPrBG este precedată de un sistem de prețuri impuse pentru cărți susținut de întreprinderi, alături de compatibilitatea cu articolul 28 CE și următoarele, se pune problema dacă, prin adoptarea BPrBG, legiuitorul austriac a încălcat obligația de loialitate care le revine statelor membre potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE.

24. Parlamentul European și Consiliul și-au exprimat poziția fundamentală pozitivă cu privire la sistemele naționale de prețuri impuse pentru cărți [7].

7 — A se vedea Rezoluția Parlamentului European din 16 decembrie 1999 (JO 2000, C 296, p. 210) și Rezoluția Consiliului din 12 februarie 2001 (JO C 73, p. 5).

2. Cu privire la obiectul întrebărilor preliminare

25. În procedura întrebărilor preliminare, rolul Curții este limitat la a răspunde întrebărilor adresate. Identificarea și prezentarea întrebărilor relevante pentru procedura principală este de competența instanțelor naționale. Din acest motiv, susținerile părților pot fi, în principiu, luate în considerare numai în măsura în care sunt relevante pentru răspunsul la întrebările preliminare [8]. Prin urmare, susținerile părților care se situează în afara întrebărilor preliminare nu vor fi reținute.

26. În prezenta cauză este vorba, în esență, despre o dispoziție națională precum articolul 3 din BPrBG. Aceasta se referă, pe de o parte, la cărțile austriece, iar pe de altă parte, la cărțile care au fost editate într-un alt stat parte la Acordul privind Spațiul Economic European (denumit în continuare „SEE”). Având în vedere că în procedura principală este vorba despre cărțile germane, ne vom limita în continuare la examinarea regimului acordat cărților austriece și cărților germane potrivit articolului 3 din BPrBG [9].

8 — Curtea nu poate utiliza pretextul susținerilor părților pentru a examina alte întrebări, care nu au fost adresate de instanțele naționale; a se vedea Hotărârea din 5 octombrie 1988, Alsatel (247/86, Rec., p. 5987, punctul 8), Hotărârea din 10 iulie 1997, Palmisani (C-261/95, Rec., p. I-4025, punctul 31), Hotărârea din 6 iulie 2000, ATB și alții (C-402/98, Rec., p. I-5501, punctul 29), Hotărârea din 12 februarie 2004, Slob (C-236/02, Rec., p. I-1861, punctele 29 și 30). A se vedea în acest sens Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, Sweet & Maxwell, ediția a doua, punctul 2-020.

9 — Aceste observații sunt aplicabile și pentru cărțile în limba germană care au fost editate într-un alt stat membru.

B — *Cu privire la prima întrebare preliminară*

27. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 28 CE trebuie interpretat în sensul că o dispoziție națională precum articolul 3 din BPrBG reprezintă o măsură cu efect echivalent unei restricții la import.

1. Argumentele părților

28. Argumentele părților pot fi rezumate, în esență, după cum urmează:

29. Potrivit *Libro, Autorității AELS de supraveghere* și *Comisiei*, articolul 28 CE trebuie interpretat în sensul că o dispoziție națională precum articolul 3 din BPrBG reprezintă o măsură cu efect echivalent unei restricții la import.

30. Potrivit acestor părți, articolul 3 din BPrBG prevede condiții aplicabile în mod diferit pentru stabilirea prețului final de vânzare austriac. În cazul cărților austriece, editura austriacă poate stabili liber acest preț. În schimb, în cazul cărților germane, importatorul nu poate stabili, în principiu, un preț inferior prețului final de vânzare german.

31. Dispozițiile derogatorii prevăzute la articolul 3 alineatul (3) din BPrBG, potrivit căruia pot fi luate în considerare avantajele comerciale, și dispozițiile derogatorii de la articolul 5 din BPrBG, potrivit căruia la nivelul comerțului cu amănuntul poate fi acordată o reducere de până la 5 %, nu sunt de natură a compensa această inegalitate de tratament.

32. În opinia părților menționate, există dificultăți considerabile în aplicarea articolului 3 alineatul (3) din BPrBG, în special în ceea ce privește noțiunile „prețul obișnuit de cumpărare” și „avantaje comerciale dobândite”. Informațiile despre prețurile obișnuite de cumpărare și despre avantajele comerciale dobândite nu sunt publice, ci reprezintă secrete comerciale și, în consecință, sunt practic imposibil de aflat.

33. Faptul că un comerciant cu amănuntul poate acorda, în temeiul articolului 5 din BPrBG, o reducere de până la 5 % din prețul final de vânzare austriac nu este suficient pentru a compensa discriminarea cărților germane. Pentru această reducere nu se poate face publicitate.

34. Potrivit Comisiei și Autorității AELS de supraveghere, articolul 3 din BPrBG constituie o modalitate de vânzare care nu este aplicabilă fără a face distincție. În opinia Libro, există îndoieli cu privire la existența unei modalități de vânzare. În general, prețul final de vânzare german este tipărit sau lipit pe cărțile germane. Datorită cuantumului diferit al taxei pe valoarea adăugată în Germania (7 %) și în Austria (10 %), este necesară o nouă etichetare. Prin urmare, este vorba despre o reglementare referitoare la caracteristicile produsului.

35. În sfârșit, Libro consideră de asemenea limitarea BPrBG la cărțile în limba germană ca o nouă discriminare, în schimb, Comisia nu împărtășește această opinie.

36. Potrivit *Fachverband* și *guvernelor statelor membre părți la procedură,* o măsură precum articolul 3 din BPrBG nu reprezintă o măsură cu efect echivalent unei restricții la import.

37. În opinia acestora, în cazul stabilirii prețului final de vânzare austriac este vorba despre o modalitate de vânzare care tratează în mod egal, *de iure* și *de facto*, produsele naționale și cele străine.

38. O normă națională precum articolul 3 din BPrBG este aplicabilă pentru cărțile austriece și pentru cărțile germane. Faptul că în cazul cărților austriece prețul final de vânzare austriac trebuie stabilit de către editorii austrieci și, în schimb, în cazul cărților germane, de către importatorul acestor cărți nu reprezintă o discriminare.

39. În plus, piața austriacă și cea germană sunt aproape omogene. Pe de altă parte, un editor german poate practica o politică proprie de prețuri pentru Austria, prin acordarea către importator a unor avantaje comerciale, de care acesta din urmă poate să țină seama la stabilirea prețului final de vânzare austriac, potrivit articolului 3 alineatul (3) din BPrBG.

40. În măsura în care prețul final de vânzare austriac al cărților germane este mai ridicat decât prețul final de vânzare german datorită procentului diferit al taxei pe valoarea adăugată, acesta poate fi compensat de un comerciant cu amănuntul printr-o reducere de până la 5 % a prețului final de vânzare austriac. În plus, trebuie să se ia în considerare faptul că stabilirea unor procente diferite ale taxei pe valoarea adăugată este de competența statelor membre.

41. Limitarea BPrBG la cărțile în limba germană nu reprezintă o discriminare. O extindere a prețurilor impuse pentru cărți la

cărțile în alte limbi decât limba germană ar duce la o restrângere considerabilă a circulației mărfurilor. Restricția în cauză ar fi de asemenea justificată prin motive obiective.

42. Guvernul austriac arată că articolul 3 din BPrBG îndeplinește cerințele impuse de jurisprudență prin Hotărârea Leclerc/Au blé vert [10]. Această jurisprudență permite importatorilor să țină seama de avantajele comerciale la stabilirea prețurilor finale de vânzare austriece.

43. În opinia guvernului german, respectarea reciprocă atât de către sistemul german și de către sistemul austriac de prețuri impuse pentru cărți, a prețurilor stabilite în fiecare sistem pentru teritoriul celuilalt stat membru, poate fi considerată ca o organizare comună și armonizată a pieței, care exclude discriminarea.

2. Apreciere juridică

44. De la bun început dorim să precizăm că, în opinia noastră, cărțile intră în domeniul de aplicare al libertății de circulație a mărfurilor. Într-adevăr, cărțile pot să fie în același timp bunuri economice și bunuri culturale [11], însă această natură dublă nu duce la concluzia că acestea nu intră în domeniul de aplicare al libertății de circulație a mărfurilor.

45. Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 28 CE trebuie interpretat în sensul că o dispoziție națională precum articolul 3 din BPrBG reprezintă o măsură cu efect echivalent unei restricții la import.

46. Conform articolului 28 CE, sunt interzise restricțiile cantitative la import, precum și orice măsuri cu efect echivalent. Potrivit jurisprudenței constate a Curții, printr-o măsură cu efect echivalent restricțiilor la import în sensul articolului 28 CE se înțelege orice reglementare comercială a statelor membre de natură să constituie, în mod direct sau indirect, efectiv sau potențial, un obstacol în calea comerțului intracomunitar (formula Dassonville) [12]. Totuși, Curtea a precizat că aplicarea dispozițiilor naționale care limitează sau interzic anumite modalități de vânzare nu este de natură să împiedice comerțul între statele membre atât timp cât aceste dispoziții sunt aplicabile tuturor operatorilor economici care își desfășoară activi-

10 — Citată la nota de subsol 5.

11 — A se vedea în sens afirmativ, Everling, U., „Buchpreisbindung im deutschsprachigen Raum und europäisches Gemeinschaftsrecht”, în *Die Buchpreisbindung aus europarechtlicher, ökonomischer und kulturhistorischer Sicht*, Verlag der Einzelhändler-Vereinigung, 1997, p. 7.

12 — A se vedea Hotărârea din 11 iulie 1974, Dassonville (8/74, Rec., p. 837, punctul 5).

tatea pe teritoriul național și atât timp cât aceste dispoziții afectează în același mod, *de iure și de facto*, comercializarea produselor naționale și a produselor din alte state membre (derogarea Keck) [13].

47. Prin urmare, din formula Dassonville și din derogarea Keck rezultă că și modalitățile de vânzare (a) aplicabile tuturor operatorilor de pe teritoriul național (b) reprezintă o măsură cu efect echivalent restricțiilor cantitative la import dacă acestea nu afectează în același mod, *de iure și de facto*, comercializarea produselor naționale și a produselor din alte state membre (c).

a) Modalitate de vânzare

48. Curtea a considerat în mod constant că reglementările prețurilor, în special cele privind vânzarea către consumatorii finali, sunt modalități de vânzare [14]. O reglementare precum articolul 3 din BPrBG privește nivelul prețului final de vânzare austriac, și anume prețul minim pe care comercianții cu amănuntul trebuie să îl ceară de la consumatorii finali. Prin urmare, o astfel de reglementare constituie o modalitate de vânzare, atât potrivit formulării, cât și potrivit jurisprudenței.

49. Libro contestă acest aspect.

50. În plus, Libro invocă faptul că derogarea Keck acoperă numai *anumite* modalități de vânzare, însă articolul 3 din BPrBG, din cauza dimensiunii sale transfrontaliere, nu poate fi calificat ca fiind o astfel de *anumită* modalitate de vânzare în sensul derogării Keck. Acest raționament nu este convingător. În primul rând, limitarea derogării Keck la *anumite* modalități de vânzare nu a avut, până în prezent, niciun rol important în jurisprudența Curții [15]. În al doilea rând, considerăm că termenul „*anumite*" nu poate fi înțeles în sensul că derogarea Keck nu ar fi aplicabilă în situații de fapt cu element transfrontalier. Având în vedere că existența unui element transfrontalier este o premisă pentru aplicarea articolului 28 CE, o astfel de abordare ar goli în cea mai mare parte de conținut derogarea Keck.

13 — A se vedea Hotărârea din 24 noiembrie 1993, Keck și Mithouard (C-267/91 și C-268/91, Rec., p. I-6097, punctul 16). Apreciem că derogarea Keck nu poate fi aplicată în mod schematic. Dimpotrivă, la o aplicare a derogării Keck trebuie să se țină seama de motivarea Curții de la punctul 17 din această hotărâre, potrivit căreia aplicarea unor astfel de norme produselor dintr-un alt stat nu este de natură să obstrucționeze sau să împiedice în măsură mai mare decât în cazul produselor naționale *accesul la piață* al acestor produse. În opinia noastră, criteriul decisiv constă în caracteristica unei măsuri a unui stat membru de a obstrucționa sau de a împiedica accesul la piață.

14 — Hotărârea Keck și Mithouard (citată la nota de subsol 13, punctele 16-18) și Hotărârea din 11 august 1995, Belgapom (C-63/94, Rec., p. I-2467, punctul 13).

15 — Nu ne este cunoscută nicio hotărâre în care acest criteriu ar fi jucat un rol decisiv. Müller-Graf, P.-C. Semnalează, în Groeben/Schwarze, *Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft*, volumul 1, ediția a șasea 2003, articolul 28, punctele 252 și 247, faptul că acest caracter distinctiv nu prezintă nicio idee substanțială de valorizare sau de delimitare.

51. *În al doilea rând,* Libro invocă faptul că, în cazul articolului 3 din BPrBG, este vorba despre o măsură referitoare la produs și, prin urmare, nu despre o modalitate de vânzare. Potrivit Libro, prețul final de vânzare austriac pentru cărțile germane nu poate fi, în principiu, mai mic decât prețul final de vânzare german. Conform articolului 3 alineatul (2) din BPrBG, la calcularea prețului final de vânzare austriac trebuie scăzută taxa germană pe valoarea adăugată, de 7 %, și, conform articolului 3 alineatul (5) din BPrBG, trebuie adăugată taxa austriacă pe valoarea adăugată, de 10 %. Aceasta are drept rezultat faptul că prețul final de vânzare austriac este, în principiu, mai ridicat decât cel german. Potrivit Libro, pe cărțile germane este tipărit sau lipit, în general, prețul final de vânzare german. Prin urmare, articolul 3 din BPrBG conduce la obligația unei noi etichetări a cărților germane în vederea comercializării lor în Austria.

52. În acest context, este suficient să se constate că și reglementările referitoare la produse pot fi modalități de vânzare. În opinia noastră, nu rezultă din jurisprudență că aceasta pune în opoziție modalitățile de vânzare, pe de o parte, și, reglementările referitoare la produse, pe de altă parte. Dimpotrivă, jurisprudența se întemeiază pe faptul că reglementările referitoare la produse au în general un efect discriminatoriu *de facto* și, în consecință, spre deosebire de alte modalități de vânzare, pot să afecteze în mod diferit vânzarea produselor naționale și a produselor străine [16]. Prin urmare, faptul că o reglementare statală face eventual referire la un produs nu înseamnă că nu suntem în prezența unei modalități de vânzare, însă poate însemna că este vorba despre o modalitate de vânzare care nu afectează *de facto* în același mod vânzarea produselor naționale și a produselor din alte state membre [17].

53. Prin urmare, suntem în prezența unei modalități de vânzare. Totuși, aceasta nu înseamnă că sunt îndeplinite condițiile derogării Keck.

b) Modalitate de vânzare aplicabilă pentru toți operatorii economici care își desfășoară activitatea pe teritoriul național

54. Această modalitate de vânzare este aplicabilă de asemenea pentru toți operatorii economici care își desfășoară activitatea pe

16 — A se vedea Hotărârea din 6 iulie 1995, Mars (C-470/93, Rec., p. I-1923, punctul 12), Hotărârea din 12 octombrie 2000, Ruwet (C-3/99, Rec., p. I-8749, punctul 46 și următoarele), Hotărârea din 13 septembrie 2001, Schwarzkopf (C-169/99, Rec., p. I-5901, punctul 39), Hotărârea din 14 decembrie 2004, Radlberger Getränkegesellschaft și S. Spitz (C-309/02, Rec., p. I-11763, punctul 72). Aceasta rezidă în faptul că reglementarea referitoare la caracteristicile produsului, care impune sau interzice o anumită etichetare a unui produs, îl obligă în general pe operatorul economic avut în vedere să ambaleze diferit marfa respectivă, în funcție de locul introducerii pe piață, ceea ce duce la costuri de ambalare suplimentare. Această circumstanță este de natură să îngreuneze accesul pe piață.

17 — Cu privire la discriminarea *de facto*, a se vedea nota de subsol 30.

teritoriul național. Într-adevăr, o reglementare precum articolul 3 din BPrBG se adresează, pe de o parte, editorilor austrieci, iar pe de altă parte, importatorilor de cărți germane. Prin urmare, importatorii de cărți germane sunt tratați diferit față de comercianții cu amănuntul sau față de comercianții cu ridicata de cărți austriece, care nu trebuie să stabilească prețuri finale de vânzare. Această inegalitate de tratament este însă îndreptățită din punct de vedere funcțional. Importatorii sunt operatorii economici care introduc cărțile germane în circuitul comercial din Austria. Din această perspectivă (introducerea pe piață), aceștia trebuie asimilați editorilor de cărți austriece [18].

i) Tratamentul juridic diferit al cărților germane față de cel al cărților austriece

56. Potrivit articolului 3 din BPrBG, pentru stabilirea prețului final de vânzare austriac există reglementări diferite. Un editor austriac poate stabili liber prețul final de vânzare pentru cărțile sale [articolul 3 alineatul (1) din BPrBG]. În schimb, un importator de cărți germane nu poate să stabilească, în principiu, prețul final de vânzare austriac la un nivel inferior prețului final de vânzare german pe care editorul german al acestei cărți l-a stabilit pentru vânzarea în Germania [articolul 3 alineatul (2) din BPrBG].

c) Afectarea în același mod a vânzării cărților austriece și a celor germane

55. Prin urmare, întrebarea decisivă este dacă o reglementare precum articolul 3 din BPrBG afectează vânzarea cărților germane și austriece, *de iure* și *de facto*, în același mod. În opinia noastră, este foarte clar că, în temeiul articolului 3 din BPrBG, cărțile austriece și cele germane nu sunt tratate în mod egal [punctul (i)] și că aceasta poate avea un efect negativ asupra vânzării cărților germane în Austria [punctul (ii)].

57. Potrivit formulei Dassonville și derogării Keck, criteriul decisiv constă în întrebarea dacă se realizează o egalitate de tratament între produsele naționale și cele străine în cadrul statului membru respectiv. În prezenta cauză, diferența constă în faptul că, în cazul cărților germane, spre deosebire de cărțile austriece, prețul final de vânzare austriac nu poate fi stabilit liber și, prin urmare, nu poate fi stabilit numai cu luarea în considerare a condițiilor pieței din Austria. În consecință, articolul 3 alineatele (1) și (2) din BPrBG conține o inegalitate de tratament *de iure,* bazată pe originea cărților.

18 — Dacă statul austriac intenționează să garanteze aplicarea sistemul de prețuri impuse pentru cărți pentru toate cărțile în limba germană introduse pe piață pe teritoriul său statal, atunci se impune includerea în această obligație a primei verigi din lanțul de distribuție în Austria, și anume editorii austrieci și importatorii.

58. În schimb, din perspectiva formulei Dassonville și a derogării Keck, aspectul

dacă prețul final de vânzare german și prețul final de vânzare austriac pot fi stabilite la același nivel ni se pare a fi lipsit de relevanță.

59. Cu toate acestea, Fachverband și guvernele statelor membre părți la procedură invocă faptul că existența unei inegalități de tratament ar putea fi exclusă în temeiul reglementărilor derogatorii de la articolul 3 alineatul (3) din BPrBG și de la articolul 5 din BPrBG.

— Luarea în considerare a avantajelor comerciale

60. Potrivit articolului 3 alineatul (3) din BPrBG, în cazul stabilirii prețului final de vânzare austriac, un importator care cumpără cărți germane la un preț inferior prețurilor obișnuite de cumpărare, poate fixa, derogator de la acestea și proporțional cu avantajul comercial obținut, un preț mai mic decât prețul final de vânzare german. În opinia Fachverband și a guvernelor statelor membre părți la procedură, aceasta permite unui editor german realizarea unei politici proprii de prețuri pentru Austria.

61. Această argumentare nu ne convinge.

62. *În primul rând,* un editor german, spre deosebire de un editor austriac, poate desfășura o politică proprie de prețuri pentru Austria numai atunci când acordă importatorului un preț mai mic decât prețurile obișnuite de cumpărare. În consecință, pentru a transpune propria politică de prețuri în Austria, un editor german trebuie, după caz, să accepte avantaje comerciale care reduc volumul vânzărilor sale, în timp ce acest lucru nu este necesar în cazul unui editor austriac.

63. *În al doilea rând,* aplicarea articolului 3 alineatul (3) din BPrBG pare să ridice dificultăți considerabile în practică. Este semnalat în mod corect că prețurile de cumpărare, la care comercianții cu ridicata sau comercianții cu amănuntul cumpără de la editorii germani, sunt în principiu secrete comerciale și, prin urmare, este aproape imposibil de aflat ce este un preț de vânzare obișnuit în sensul articolului 3 alineatul (3) din BPrBG.

64. *În al treilea rând,* pentru transpunerea propriei politici de prețuri, un editor german depinde de cooperarea importatorului. Potrivit articolului 3 alineatul (3) din BPrBG, importatorul nu este obligat să stabilească, în proporție cu avantajele comerciale dobândite, un preț inferior prețului final de vânzare german. În schimb, un editor austriac nu depinde de cooperarea clienților săi.

65. *În al patrulea rând,* trebuie să se ia în considerare faptul că un editor german nu este în toate împrejurările liber să acorde avantaje comerciale unui importator. Dacă devine cunoscut faptul că editorul german a acordat unui importator anumite avantaje comerciale, aceasta poate duce la dezavantaje pentru editorul respectiv în ceea ce privește negocie-

rile cu alți cumpărători. În acest context trebuie să se țină seama de faptul că acordarea de avantaje comerciale devine publică în cazul în care un importator stabilește prețul final de vânzare austriac pentru o carte germană la un nivel mai mic decât prețul prevăzut potrivit articolului 3 alineatul (2) din BPrBG.

66. Având în vedere motivele menționate mai sus, nu se poate deduce că luarea în considerare, în temeiul articolului 3 alineatul (3) din BPrBG, a avantajelor comerciale dobândite compensează inegalitatea de tratament *de iure* existentă, potrivit articolului 3 alineatele (1) și (2) din BPrBG, între cărțile germane și cărțile austriece la stabilirea prețului final de vânzare austriac.

67. Cu această ocazie, dorim să semnalăm faptul că articolul 3 alineatul (3) din BPrBG nu poate fi considerat nici ca o transpunere a cerințelor jurisprudenței rezultate din Hotărârea Leclerc/Au blé vert [19]. Dimpotrivă, astfel cum Curtea a relevat foarte clar [20] în Hotărârea Leclerc/Au blé vert, condiția potrivit căreia avantajele comerciale trebuie să fie luate în considerare privește constelația, irelevantă în cazul de față, a reimportului cărților austriece în Austria [21].

— Posibilitatea unei reduceri de 5 % la nivelul comerțului cu amănuntul

68. În continuare, se susține că, în temeiul articolului 5 alineatul (1) din BPrBG, la vânzarea cărților către consumatorii finali, comercianții cu amănuntul au posibilitatea de a reduce prețul final de vânzare austriac cu până la 5 %.

19 — Citată la nota de subsol 5.

20 — A se vedea punctele 25 și 26 din hotărâre: „În măsura în care prevederile […] sunt aplicabile pentru cărți care sunt editate într-un alt stat membru […] În schimb, în măsura în care astfel de prevederi sunt aplicabile pentru cărți care […] au fost reimportate."

21 — Curtea a examinat în această hotărâre importul în Franța de cărți editate în alte state membre și reimportul de cărți editate în Franța. În ceea ce privește *importul* de cărți editate în alte state membre, la punctul 25 din această hotărâre, Curtea s-a referit la problema dacă un importator poate să practice prețul de vânzare pe care îl consideră adecvat din punctul de vedere al costului de producție din statul de editare pentru comercializarea cărții pe piața statului de import. Trebuie făcută distincția între aceste observații și observațiile Curții cu privire la adevăratul *reimport*, efectuate la punctele 26 și 27 din hotărâre, potrivit cărora un importator trebuie să aibă posibilitatea să repercuteze în prețul final de vânzare avantajul unui preț mai favorabil obținut în statul de export. Această analiză a hotărârii demonstrează că norma prevăzută la articolul 3 alineatul (3) din BPrBG nu poate fi considerată ca o transpunere a acestei hotărâri, în măsura în care este vorba despre *importul* de cărți din alte state membre.
Aceasta rezultă de asemenea din următorul raționament: în cazul unui *reimport,* editorul național a introdus deja cartea pe piața din propria țară. Dacă în acest caz un importator poate să procure cartea la un preț mai avantajos într-un alt stat membru decât în țara sa, atunci avantajele comerciale dobândite prin achiziționarea dintr-un alt stat membru oglindesc foarte exact avantajele pieței interne europene. Pentru ca aceste avantaje să producă efecte și pentru consumator, importatorul trebuie să aibă posibilitatea de a transmite mai departe avantajul comercial obținut. Întrucât în acest caz există deja un preț final de vânzare pentru carte în statul de editare, în acest scop este suficient ca, la stabilirea prețului final de vânzare, importatorul să poată ține seama de avantajele comerciale dobândite. În schimb, acest raționament nu poate fi transpus în mod automat la cazul *importului* unei cărți din statul de editare într-un alt stat membru. Dimpotrivă, în acest caz sunt aplicabile normele menționate anterior, potrivit cărora importatorul trebuie să aibă posibilitatea de a stabili un preț adecvat pentru propria țară.

69. Nici această argumentare nu ne convinge.

70. *În primul rând,* articolul 5 alineatul (1) din BPrBG este aplicabil atât cărților austriece, cât și cărților germane. Nu ne putem imagina cum o inegalitate de tratament existentă în temeiul articolului 3 alineatele (1) și (2) din BPrBG poate fi compensată printr-o normă potrivit căreia poate fi acordată o reducere de 5 % atât pentru cărțile austriece, cât și pentru cărțile germane.

71. *În al doilea rând,* acest argument pare să aibă drept scop ca prețul final de vânzare austriac și prețul final de vânzare german ale unei cărți să poată fi stabilite la același nivel, în pofida cuantumurilor diferite ale taxei pe valoarea adăugată în Austria și în Germania. Acest aspect nu este însă relevant în speță [22].

72. *În al treilea rând,* potrivit articolului 5 alineatul (1) din BPrBG, prețul final de vânzare austriac nu poate fi redus, ci doar prețul cu care, la nivelul comerțului cu amănuntul, cartea este vândută către consumatorii finali. Într-adevăr, la prima vedere, această distincție poate apărea ca irelevantă dacă importatorul cărților și comerciantul cu amănuntul sunt una și aceeași întreprindere (precum Libro). Totuși, conform articolului 5 alineatul (2) din BPrBG, se poate face publicitate în rândul consumatorilor finali numai pentru prețul final de vânzare austriac, iar nu pentru prețul redus cu până la 5 %.

73. În consecință, nici articolul 5 din BPrBG nu este de natură să compenseze inegalitatea de tratament existentă în temeiul articolului 3 alineatele (1) și (2) din BPrBG între cărțile austriece și cărțile germane.

— Concluzie

74. În concluzie, trebuie constatat că, potrivit articolului 3 alineatele (1) și (2) din BPrBG, pentru cărțile germane și pentru cărțile austriece sunt aplicabile norme diferite și că această distincție juridică nu este compensată nici prin dispoziția de la articolul 3 alineatul (3) din BPrBG, nici în temeiul dispoziției de la articolul 5 din BPrBG.

ii) Caracteristică ce afectează în mod negativ vânzarea cărților germane

75. În opinia noastră, această distincție juridică este de asemenea de natură să afecteze în mod negativ vânzarea cărților germane în comparație cu vânzarea cărților austriece.

22 — A se vedea punctul 59 din prezentele concluzii.

— Prețurile finale de vânzare austriece pentru cărțile germane sunt aliniate la condițiile pieței germane

76. Prețurile finale de vânzare austriece sunt prețuri minime, pe care, în principiu, comercianții cu amănuntul nu le pot reduce la vânzarea unei cărți. Chiar dacă o carte are un rol dublu, ca bun cultural și ca produs, iar în cazul cărților autorul și tema unei cărți pot juca un rol important, prețul minim al unei cărți, ca, de asemenea, al altor produse, rămâne, din punctul de vedere al consumatorului final, un *factor concurențial esențial*.

77. Astfel cum s-a menționat mai sus, prețul final de vânzare austriac pentru cărțile austriece poate fi stabilit având în vedere condițiile pieței austriece; în schimb, în cazul cărților germane, prețul final de vânzare austriac se stabilește potrivit prețului final de vânzare german, în sensul că, în principiu, nu poate fi stabilit un preț inferior acestuia. Prin urmare, un factor concurențial esențial pentru comercializarea cărților germane nu este stabilit având în vedere în principiu condițiile pieței austriece, ci condițiile pieței germane [23]. Nu se poate considera că prețul final de vânzare stabilit pentru Germania este adecvat în toate cazurile posibile și pentru Austria. Dimpotrivă, diferențe în ceea ce privește ordinea juridică și cea economică a diferitelor state membre, precum și diferențe culturale și sociale pot avea efecte asupra comportamentului consumatorilor finali și, prin urmare, pot justifica o politică de prețuri diferită [24].

78. Un editor german care dorește să adapteze mai mult prețul final de vânzare austriac la condițiile pieței austriece trebuie să accepte dezavantajele menționate [25], în măsura în care în acest scop trebuie să stabilească un preț inferior prețului final de vânzare german (din care s-a scăzut taxa germană pe valoarea adăugată și la care s-a adăugat taxa austriacă pe valoarea adăugată). Din cele de mai sus rezultă deja, în opinia noastră, o caracteristică ce afectează în mod negativ vânzarea cărților germane, astfel încât analiza poate fi finalizată aici.

— Considerație suplimentară

79. Numai cu titlu suplimentar, dorim să semnalăm următoarele aspecte. Prețurile finale de vânzare austriece pentru cărțile germane sunt, în principiu, mai mari decât

23 — Acestei constatări nu i se opune faptul că, la stabilirea prețurilor finale de vânzare germane, un editor german ia în considerare eventual și condițiile pieței austriece. Chiar dacă ne-am regăsi într-o astfel de situație, ceea ce ar fi îndoielnic, având în vedere dimensiunea semnificativ mai redusă a pieței austriece, prețurile finale de vânzare germane nu ar fi stabilite *exclusiv* în funcție de piața austriacă.

24 — Un exemplu în acest sens îl reprezintă cărțile al căror autor se bucură de un grad deosebit de notorietate într-un stat membru. Astfel, de exemplu, pentru cartea de bucate a unui bucătar care este prezent mai ales în mijloacele de comunicare în masă germane poate părea adecvat un preț final de vânzare mai ridicat în Germania decât în Austria. Din acest punct de vedere, argumentul potrivit căruia, prin intermediul BPrBG și al legii germane corespondente, Germania și Austria ar fi creat o organizare comună a pieței care exclude *per se* o inegalitate de tratament nu este convingător.

25 — A se vedea punctele 62-65 din prezentele concluzii.

prețurile finale de vânzare germane, din cauza nivelurilor diferite ale taxei pe valoarea adăugată în Germania (7 %) și în Austria (10 %) [26]. În consecință, dacă prețul final de vânzare german pentru cărțile germane a fost stabilit având în vedere pragurile psihologice de prețuri [27] acceptate, atunci prețul final de vânzare austriac depășește, în principiu, acest prag de preț.

80. Chiar dacă, în cazul vânzării către consumatorii finali la nivelul comerțului cu amănuntul, prețul de vânzare poate fi redus cu 5 % potrivit articolului 5 alineatul (1) din BPrBG și în acest fel poate fi compensată diferența dintre prețurile finale de vânzare germane și prețurile finale de vânzare austriece, acest preț mai redus nu poate face obiectul publicității.

81. În schimb, un editor austriac poate lua în considerare pragurile psihologice de prețuri acceptate pentru stabilirea prețurilor finale de vânzare austriece și poate, de asemenea, să facă publicitate pentru respectivele prețuri.

82. În opinia noastră, acest exemplu demonstrează foarte clar efectul negativ asupra vânzării cărților germane pe care îl poate avea obligația fundamentală de aliniere a prețului final de vânzare austriac la prețul final de vânzare german (din care s-a scăzut taxa germană pe valoarea adăugată și la care s-a adăugat taxa austriacă pe valoarea adăugată).

83. În măsura în care împotriva acestor aprecieri se obiectează invocându-se puterea de apreciere a statelor membre în ceea ce privește cota taxei pe valoarea adăugată și obligativitatea respectării acesteia, aceste obiecții nu sunt convingătoare.

84. Limitarea importatorilor în ceea ce privește stabilirea prețului final de vânzare austriac nu este cauzată de nivelurile diferite ale taxei pe valoarea adăugată în Germania și în Austria, ci de faptul că, în principiu, un importator nu poate stabili un preț inferior prețului final de vânzare german [28] stabilit de editor. Dacă nu ar exista această obligație, prețul final de vânzare austriac pentru cărțile germane ar putea fi stabilit la un nivel inferior prețului final de vânzare german [29], ținând totuși seama de taxa austriacă pe valoarea adăugată, care este mai ridicată. În acest caz, puterea de apreciere a statelor membre în ceea ce privește nivelul taxei pe valoarea adăugată ar fi prezervată, dar importatorul ar fi liber să stabilească pentru cărțile germane un preț final de vânzare austriac care să fie adecvat.

26 — Potrivit dispozițiilor de principiu, din prețul final de vânzare stabilit de editorul german pentru Germania trebuie să se scadă taxa germană pe valoarea adăugată, de 7 %, și ulterior trebuie adăugată taxa austriacă pe valoarea adăugată, de 10 %.

27 — Prin această noțiune se înțelege acel nivel al prețurilor care este perceput de consumatorii finali ca o barieră a cărei depășire determină o scădere considerabilă a cererii produsului respectiv. Prețurile psihologice se situează exact sub această barieră, și anume, de exemplu, la 9,99 euro, la 14,99 euro sau la 19,99 euro.

28 — Din care s-a scăzut taxa germană pe valoarea adăugată și la care s-a adăugat taxa austriacă pe valoarea adăugată.

29 — Din care s-a scăzut taxa germană pe valoarea adăugată și la care s-a adăugat taxa austriacă pe valoarea adăugată.

iii) Concluzie

85. În concluzie, cărțile germane fac obiectul unui tratament juridic diferit față de cărțile austriece. Această inegalitate de tratament este de natură să afecteze vânzarea cărților germane în Austria.

86. Aspectul dacă o dispoziție precum articolul 3 din BPrBG determină în plus și o discriminare *de facto* este, prin urmare, irelevant [30].

87. În sfârșit, suntem de părere că limitarea BPrBG la cărțile în limba germană nu poate constitui, chiar din motive logice, o restricție independentă privind schimburile comerciale. O extindere a unei norme precum articolul 3 din BPrBG la cărțile în altă limbă decât limba germană ar avea ca efect tocmai o restricție mai amplă a circulației mărfurilor [31].

d) Concluzia

88. Având în vedere că o dispoziție precum articolul 3 din BPrBG nu afectează vânzarea cărților austriece și a cărților germane în același mod, această dispoziție nu intră în domeniul de aplicare al derogării Keck. Prin urmare, o astfel de dispoziție constituie o măsură cu efect echivalent restricțiilor la import în sensul articolului 28 CE.

C — *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

89. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, în cazul în care o reglementare națională

30 — Analizarea unei discriminări de fapt bazată pe necesitatea unei noi etichetări devine astfel inutilă. În orice caz, avem îndoieli în ceea ce privește aspectul dacă necesitatea economică a unei noi etichetări referitoare la preț poate constitui, în afara unei discriminări *de iure* deja constatate, o discriminare *de facto* independentă. *În primul rând*, trebuie semnalat că noua etichetare nu este prevăzută direct printr-o dispoziție națională. Prin urmare, există îndoieli cu privire la existența în speță a unei măsuri statale în sensul articolului 28 CE. *În al doilea rând*, am privi cu scepticism și în acest caz prezumția unei discriminări *de facto*. Într-adevăr, prevederile privind etichetarea pot avea efectele unei discriminări *de facto*, însă dorim să semnalăm faptul că prezumția unei discriminări *de facto* este strâns legată de principiul țării de origine. Nu considerăm că principul țării de origine acordă dreptul de a vinde un produs la același preț în toate statele membre. Dacă dreptul de acces la piață în sensul articolului 28 CE ar fi înțeles într-un sens atât de larg, consecința ar fi că, indirect, toate diferențele dintre ordinile juridice și economice ale statelor membre, care pot justifica diferențe în ceea ce privește prețul, ar fi considerate măsuri cu efect echivalent restricțiilor cantitative la import.

31 — Aceasta nu înseamnă că limitarea la cărțile în limba germană nu prezintă nicio importanță din punctul de vedere al circulației mărfurilor. Potrivit jurisprudenței, restricțiile libertăților fundamentale pot fi justificate numai atunci când sunt coerente și sistematice (Hotărârea din 6 noiembrie 2003, Gambelli și alții, C 243/01, Rec., p. I-13031, punctul 67). Prin urmare, tratamentul diferit al cărților în limba germană față de cel al cărților în altă limbă ar putea să fie în acest context, după caz, un element care să trebuiască luat în considerare.

precum articolul 3 din BPrBG constituie o măsură cu efect echivalent restricțiilor la import, această măsură poate fi justificată pentru motive imperative de interes general în temeiul articolului 30 CE sau al articolului 151 CE.

1. Argumentele părților

90. Argumentele părților cu privire la această întrebare preliminară pot fi rezumate după cum urmează.

91. *Libro*, *Autoritatea AELS de supraveghere* și *Comisia* consideră că inegalitatea de tratament dintre cărțile germane și cărțile austriece nu poate fi justificată.

92. Aceste părți sunt de acord că o astfel de măsură discriminatorie poate fi justificată numai în temeiul articolului 30 CE. Obiectivul de păstrare a diversității cărților urmărit de BPrBG nu este însă urmărit de articolul 30 CE. În special, potrivit acestor părți, nu este vorba despre nicio măsură de protejare a unor bunuri de patrimoniu național cu valoare artistică, istorică sau arheologică.

93. Pe de altă parte, măsura nu este proporțională. În acest context, Autoritatea AELS de supraveghere semnalează că obiectivele prezentate ca justificare ar putea fi atinse și prin autorizarea importatorului de cărți germane să stabilească prețul final de vânzare austriac fără a-l obliga să respecte prețul final de vânzare stabilit de editorii germani ca preț minim. Potrivit Autorității AELS de supraveghere, o altă posibilitate este aceea de a permite editorilor germani să stabilească prețul final de vânzare austriac. Editorii din state care nu sunt state membre SEE au această posibilitate.

94. Potrivit Libro, Autorității AELS de supraveghere și Comisiei, nici articolul 151 CE nu poate să justifice măsura în litigiu. Această prevedere este temeiul legal pentru intervenția Comunității, iar nu o derogare de la domeniul de aplicare al articolului 28 CE. Pe de altă parte, inegalitatea de tratament dintre cărțile germane și cele austriece nu este necesară pentru realizarea obiectivelor articolului 151 CE.

95. În plus, Libro admite că sistemul austriac de prețuri impuse pentru cărți *ca atare* nu poate fi justificat pentru motive imperative de interes general. Invocarea interesului cultural general nu este suficientă în acest scop și prețul impus pentru cărți nu constituie un mijloc proporțional pentru urmărirea obiectivelor care sunt vizate prin acesta. În schimb, Comisia și Autoritatea AELS de supraveghere semnalează că în speță nu se pune problema de a justifica prețul impus pentru cărți *ca atare*. Dimpotrivă, este vorba doar despre justificarea inegalității de tratament existente între cărțile germane și cărțile austriece.

96. *Fachverband și guvernele statelor membre părți la procedură* consideră că prețul impus pentru cărți nu este discriminatoriu și, în consecință, este justificat pentru motive imperative de interes general.

97. Aceștia menționează ca motive imperative de interes general în special protecția cărților ca bun cultural, interesul consumatorilor față de existența unor prețuri rezonabile ale cărților și aprovizionarea adecvată a populației cu cărți printr-o rețea largă și diversificată de comercianți cu amănuntul. Potrivit acestor părți, o dispoziție precum articolul 3 din BPrBG este, prin urmare, un mijloc proporțional pentru urmărirea acestor scopuri.

98. Fachverband și guvernul francez admit că protecția creativității și a diversității culturale nu intră în domeniul de aplicare al articolului 30 CE.

99. Fachverband și guvernele statelor membre părți la procedură se referă în continuare la faptul că o măsură cu efect echivalent restricțiilor la import poate fi justificată în temeiul articolului 151 CE. Potrivit acestui articol, statele membre sunt competente pentru politica culturală. Conform articolului 151 alineatul (4) CE, în acțiunile întreprinse în temeiul celorlalte dispoziții ale Tratatului CE, Comunitatea este obligată să țină seama de aspectele culturale. În consecință, Comunitatea trebuie că țină seama de competențele statelor membre și în domeniul circulației mărfurilor.

2. Apreciere juridică

100. De la bun început dorim să semnalăm încă o dată faptul că, în cadrul unei cereri de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulate în temeiul articolului 234 CE, Curții îi revine doar obligația de a răspunde la întrebările adresate de instanța națională [32]. Din punctul nostru de vedere, prezenta întrebare privește doar aspectul dacă inegalitatea de tratament dintre cărțile austriece și cărțile germane, constatată în cadrul primei întrebări preliminare, poate fi justificată pentru motive imperative de interes general în temeiul articolului 30 CE sau al articolului 151 CE. Prin urmare, prezintă interes doar justificarea acestei inegalități de tratament, iar nu justificarea sistemului de prețuri impuse pentru cărți ca atare.

101. În ceea ce privește justificarea acestei inegalități de tratament, constatăm, în primul rând, că susținerile Fachverband și ale guvernelor statelor membre părți la procedură se limitează, în esență, la justificarea sistemului

32 — A se vedea punctul 25 din prezentele concluzii.

austriac de prețuri impuse pentru cărți ca atare. Din susținerile părților nu putem deduce o justificare a inegalității de tratament dintre cărțile austriece și cărțile germane.

102. O astfel de măsură ne pare, de altfel, greu de justificat.

103. *În primul rând,* considerăm că lipsește chiar un motiv de justificare admisibil.

104. Cerințe imperative de interes general în sensul Hotărârii Cassis de Dijon [33] pot justifica numai măsuri aplicabile în mod nediferențiat [34]. Prin urmare, în prezenta cauză acestea nu pot fi luate în considerare ca motiv de justificare.

105. În speță nu intră în discuție o justificare în temeiul articolului 30 CE. În Hotărârea Leclerc/Au blé vert, Curtea a constatat în mod expres că articolul 30 CE trebuie interpretat în sens restrâns și nu trebuie extins la obiectivul urmărit. Curtea a respins în mod expres o extindere la protecția creativității și a diversității culturale în domeniul cărților [35].

106. Considerăm că nici în cuprinsul articolului 151 alineatul (4) CE nu există vreun motiv de justificare care să meargă mai departe decât motivele imperative de interes general deja menționate. În cazul articolului 151 CE este vorba despre o dispoziție cu privire la competența statelor membre și a Comunității. Într-adevăr, conform articolului 151 alineatul (4) CE, Comunitatea ține seama de aspectele culturale, în special pentru a respecta și a promova diversitatea culturilor sale, însă această dispoziție nu constituie o „rezervă a culturii" în raport cu celelalte dispoziții din Tratat [36]. Prin urmare, statele membre nu pot deduce nicio competență pentru a adopta măsuri care să aibă efecte discriminatorii asupra vânzării de produse din alte state membre. În consecință, un tratament diferit al cărților germane față de cărțile austriece nu poate fi justificat în temeiul articolului 151 alineatul (4) CE.

107. *În al doilea rând,* inegalitatea de tratament dintre cărțile austriece și cărțile germane nu ar putea fi considerată proporțională nici dacă s-ar presupune existența unui motiv admisibil de justificare. Pentru atingerea obiectivelor menționate, în special protecția cărților ca bun cultural și interesul consumatorilor finali față de existența unor prețuri rezonabile ale cărților, ar trebui să existe mijloace mai moderate. Printre acestea

33 — A se vedea Hotărârea din 20 februarie 1979, Rewe-Zentral („Cassis de Dijon", 120/78, Rec., p. 649, punctul 8).

34 — A se vedea Hotărârea din 25 iulie 1991, Aragonesa de Publicidad Exterior și Publivía (C-1/90 și C-176/90, Rec., p. I-4151, punctul 13), Hotărârea din 11 mai 1989, Procedură penală îndreptată împotriva doamnei Wurmser (25/88, Rec., p. 1105, punctul 10). A se vedea în acest sens Fezer, H.-J. (citat la nota de subsol 2), p. 144.

35 — Citată la nota de subsol 5, punctul 30.

36 — Cu privire la aceasta, a se vedea Everling, U., *Buchpreisbindung im deutschen Sprachraum und Europäisches Gemeinschaftsrecht*, Nomos, 1997, p. 34.

ar trebui să se afle în special posibilitatea de a acorda importatorului, în principiu, o marjă de apreciere la stabilirea prețului final de vânzare austriac pentru cărțile germane [37].

108. În concluzie, considerăm că inegalitatea de tratament dintre cărțile germane și cărțile austriece nu poate fi justificată nici prin motive imperative de interes general, nici în temeiul articolului 30 CE sau al articolului 151 CE [38].

D — *Cu privire la a treia întrebare preliminară*

109. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă obligația de loialitate care le revine statelor membre în temeiul articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu dispozițiile de dreptul concurenței ale articolului 3 alineatul (1) litera (g) CE și ale articolului 81 CE trebuie interpretată în sensul că adoptarea BPrBG este compatibilă cu această obligație, cu toate că, în opinia instanței de trimitere, BPrBG a reluat, fără întrerupere cronologică și pe fond, sistemul „Sammelrevers 1993", și anume sistemul de prețuri impuse pentru cărți susținut de întreprinderi și existent înainte de adoptarea BPrBG.

1. Argumentele părților

110. Argumentele părților cu privire la a treia întrebare preliminară sunt, în esență, următoarele.

111. *Libro* consideră că, reglementarea legală a prețului impus pentru cărți în BPrBG contravine principiului loialității comunitare, întrucât efectul util al prevederilor de dreptul comunitar al concurenței este prejudiciat.

112. Potrivit Libro, într-adevăr, articolul 81 CE nu este direct aplicabil măsurilor adoptate de statele membre, dar un stat membru nu poate facilita, sprijini sau intensifica încălcările normelor de dreptul concurenței. Condiția pentru o astfel de încălcare este reprezentată de existența unei legături între măsura adoptată de statul membru și un comportament al întreprinderilor private contrar dreptului concurenței. Libro consideră că această legătură constă în faptul că, prin adoptarea BPrBG, legiuitorul austriac a preluat în esență reglementările sistemului

37 — Părțile nu au invocat niciun argument împotriva unei astfel de măsuri. Considerăm că împotriva unui astfel de mod de acțiune nu poate fi obiectat nici faptul că, spre deosebire de un editor austriac, un importator nu ar ține seama în mod suficient de obiectivele urmărite prin BPrBG atunci când stabilește prețul fnal de vânzare austriac. Dacă există această temere, este suficient ca stabilirea prețurilor finale de vânzare austriece de către editori și de către importatori să fie supusă unui control corespunzător.

38 — Nici argumentul privind respectarea dreptului fundamental la libertatea de expresie nu este convingător. În primul rând, nu este clar în ce măsură dreptul fundamental la libertatea de expresie ar fi afectat în speță. În plus, nu se poate înțelege de ce ar fi necesară o inegalitate de tratament între cărțile austriece și cărțile germane pentru respectarea principiului libertății de exprimare.

„Sammelrevers 1993”, care sunt contrare dreptului concurenței. Aceasta rezultă deja din împrejurările în care a fost adoptată și din lucrările pregătitoare ale acestei legi.

113. O consolidare a unui acord existent nu presupune că reglementarea și acordul trebuie să corespundă în totalitate. Ar fi suficient ca această reglementare să preia elemente ale acordului care prezintă un risc de nelegalitate din punctul de vedere al dreptului concurenței. Legiuitorul austriac nu numai că a preluat din punct de vedere cronologic și pe fond prețuri impuse, care sunt inadmisibile în dreptul concurenței, ci a preluat și elemente esențiale, precum stabilirea prețului final de vânzare de către editor. De asemenea, legătura este demonstrată prin dispoziția tranzitorie de la articolul 10 din BPrBG, precum și prin faptul că, la fel ca „Sammelrevers 1993”, BPrBG este limitată la cărțile în limba germană.

114. În opinia *Fachverband*, a *guvernelor statelor membre părți la procedură*, a *Autorității AELS de supraveghere* și a *Comisiei*, nu există o încălcare a obligației de loialitate a statelor membre.

115. Potrivit Fachverband, guvernelor statelor membre părți la procedură, Autorității de supraveghere a AELS și Comisiei, statele membre sunt, în principiu, libere să adopte măsuri de politică economică, chiar dacă aceste măsuri au același efect anticoncurențial ca și acordurile între întreprinderi. Desigur, această libertate este restrânsă prin faptul că, potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE, statele membre nu pot adopta măsuri care să elimine efectul util al normelor concurențiale aplicabile întreprinderilor. O astfel de măsură există numai atunci când un stat membru impune sau favorizează o înțelegere contrară articolului 81 CE ori consolidează efectele acesteia sau atunci când retrage propriei reglementări caracterul public, prin delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic.

116. Potrivit Fachverband, guvernelor statelor membre părți la procedură, Autorității de supraveghere a AELS și Comisiei, BPrBG nu are însă ca obiect să impună sau să faciliteze încheierea de acorduri anticoncurențiale. Prețurile impuse vertical sunt deja instituite prin lege. Prin urmare, stabilirea prețurilor finale de vânzare nu constituie un acord.

117. În opinia acestora, nici nu există o consolidare a unui acord anticoncurențial. O astfel de consolidare există numai atunci când un stat membru se limitează la preluarea unui acord anticoncurențial și obligă ori încurajează operatorii economici la respectarea reglementării. Or, din moment ce statul acționează independent de o cauză concretă și pentru motive de interes general, nu există o încălcare a obligației de loialitate.

118. Potrivit Fachverband, guvernelor statelor membre părți la procedură, Autorității de supraveghere a AELS și Comisiei, din punctul de vedere al conținutului, BPrBG preia, într-adevăr, un element esențial al „Sammelrevers 1993", și anume obligația de principiu a comerciantului cu amănuntul de a respecta prețul final de vânzare. Totuși, dispozițiile naționale nu se limitează la preluarea unor elemente ale „Sammelrevers 1993". Dimpotrivă, este vorba despre o modificare fundamentală și despre introducerea unui nou sistem de prețuri impuse pentru cărți. Aceasta rezultă în special din transformarea prețului final de vânzare dintr-un preț fix într-un preț minim, din posibilitatea luării în considerare a avantajelor comerciale și din posibilitatea acordării unei reduceri de până la 5 %. Fachverband semnalează faptul că articolul 10 din BPrBG a fost doar o dispoziție tranzitorie, prin intermediul căreia legiuitorul austriac a intenționat să îi elibereze pe editori și pe importatori de obligația de a stabili prețurile finale de vânzare pentru toate titlurile de cărți imediat după intrarea în vigoare a BPrBG.

119. Potrivit Comisiei, chiar dacă s-ar admite o consolidare a unei înțelegeri preexistente în sensul articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 81 alineatul (1) CE, trebuie examinat dacă o astfel de înțelegere este exceptată potrivit articolului 81 alineatul (3) CE. Totuși, decizia de trimitere nu oferă un temei suficient pentru a răspunde la această întrebare.

120. Autoritatea AELS de supraveghere face trimitere la faptul că, în cazul admiterii unei încălcări a obligației de loialitate, ar rezulta o situație paradoxală. O măsură adoptată de un stat membru în care, înainte de adoptarea acesteia, nu ar fi existat un acord corespunzător între întreprinderi nu ar contraveni articolului 81 CE. În schimb, o măsură adoptată de un alt stat membru, în care, înainte de adoptarea acesteia, ar fi existat un acord corespunzător între întreprinderi, ar fi inadmisibilă.

121. În plus, Fachverband, guvernele statelor membre părți la procedură, Autoritatea AELS de supraveghere și Comisia susțin că legiuitorul austriac nu a retras BPrBG nici caracterul public prin delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic.

122. Potrivit acestor părți, este vorba despre o acțiune unilaterală a importatorilor, iar nu despre un acord. Obligația de a respecta prețul minim este impusă prin lege. Stabilirea prețului final de vânzare de către editor are un impact asupra concurenței numai pentru că acest lucru este impus prin lege. Comisia semnalează că, în caz contrar, nu ar fi vorba decât despre o recomandare de preț pentru vânzătorul cu amănuntul, care este în principiu admisibilă din punctul de vedere al dreptului concurenței.

123. În sfârșit, guvernele statelor membre părți la procedură susțin că nu există o politică comunitară privind concurența în domeniul sistemelor pur naționale de prețuri impuse pentru cărți. Guvernul austriac arată că

existența unor sisteme pur naționale de prețuri impuse pentru cărți trebuie admisă atunci când o lege a unui stat membru supune unui preț impus cărțile introduse în circuitul comercial pe teritoriul statului membru respectiv. Potrivit guvernului austriac, indiferent dacă acest sistem privește cărți importate sau reimportate, trebuie presupusă existența unui sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți.

124. Guvernul german are îndoieli în ceea ce privește aplicabilitatea articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE. În opinia acestuia, în cazul în care o măsură nu intră în domeniul de aplicare al formulei Dassonville sau nu îndeplinește condițiile derogării Keck, articolele 28 CE și 30 CE trebuie considerate prevederi speciale care înlătură aplicarea articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE.

2. Apreciere juridică

125. Instanța de trimitere urmărește să afle dacă obligația de loialitate a statelor membre în temeiul articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu prevederile de dreptul concurenței de la articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE trebuie interpretată în sensul că adoptarea BPrBG este compatibilă cu aceasta.

126. Această întrebare este adresată numai pentru cazul în care o reglementare națională precum articolul 3 din BPrBG nu constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții la import în sensul articolului 28 CE, astfel încât, în opinia noastră, Curtea nu trebuie să o analizeze. Cu toate acestea, vom răspunde, în subsidiar, la această întrebare, pentru cazul în care Curtea nu va achiesa la propunerile noastre referitoare la prima și la cea de a doua întrebare preliminară.

127. Articolul 81 CE este o normă adresată întreprinderilor, a cărei aplicare presupune un acord sau o practică concertată între întreprinderi. În consecință, articolul 81 CE nu este aplicabil, în principiu, în ceea ce privește actele efectuate de statele membre în exercițiul autorității publice. Totuși, articolul 10 al doilea paragraf CE prevede că statele membre trebuie să se abțină să adopte măsuri care pot pune în pericol realizarea scopurilor Tratatului CE. Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (g) CE, acțiunea Comunității presupune un sistem care împiedică denaturarea concurenței pe piața internă. Politica comunitară privind concurența este concretizată în

special în articolul 81 CE. Prin urmare, în temeiul articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE, statele membre trebuie să se abțină să adopte orice măsuri care ar putea compromite efectul util al articolului 81 CE [39]. Acesta este aplicabil, de asemenea, actelor adoptate de statele membre sub forma actelor cu putere de lege și a normelor administrative [40].

128. Pe de altă parte, este recunoscut faptul că nu orice măsură adoptată de un stat membru care are efecte asupra concurenței poate constitui o încălcare a articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE [41]. O asemenea aplicare extensivă a obligației de loialitate ar avea drept consecință supunerea statelor membre unui control comunitar și în domeniile în care, potrivit principiului atribuirii competențelor, sunt competente acestea, iar nu Comunitatea [42].

129. Faptul că această delimitare nu este ușor de efectuat rezultă din împrejurarea că, de exemplu, măsuri adoptate de statele membre în domeniul politicilor economice sau al politicilor culturale, pentru care acestea sunt competente potrivit articolului 98 CE și următoarelor și potrivit articolului 151 CE, pot avea efecte asupra concurenței. Dacă toate măsurile adoptate de statele membre în aceste domenii ar fi controlate în temeiul obligației de loialitate în ceea ce privește efectele acestora asupra concurenței, atunci, și în privința măsurilor adoptate în aceste domenii, statele membre ar fi strânse într-un „corset de dreptul concurenței". Ceea ce nu este compatibil cu principiul atribuirii competențelor.

130. Prin urmare, jurisprudența Curții [43] în acest domeniu este caracterizată, pe de o parte, de necesitatea menținerii competențelor statelor membre, iar pe de altă parte, de cerința potrivit căreia politicii comunitare privind concurența nu i se poate aduce atingere prin măsurile adoptate de statele membre.

131. În prezent, potrivit unei jurisprudențe constante, o încălcare a articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE poate fi admisă numai atunci când un stat membru impune (*prima categorie*) sau favorizează (*a doua categorie*) o înțelegere

39 — A se vedea printre altele Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM (13/77, Rec., p. 2115, punctul 31), Hotărârea din 21 septembrie 1988, Van Eycke (267/86, Rec., p. 4769, punctul 16), Hotărârea din 9 iunie 1994, Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft (C-153/93, Rec., p. I-2517, punctul 14), Hotărârea din 18 iunie 1998, Corsica Ferries France (C-266/96, Rec., p. I-3949, punctul 35), Hotărârea din 5 octombrie 1995, Centro Servizi Spediporto (C-96/94, Rec., p. I-2883, punctul 20), și Hotărârea din 17 noiembrie 1993, Reiff (C-185/91, Rec., p. I-5801, punctul 14); a se vedea, cu privire la această jurisprudență, Emmerich, W., în Dauses, M., *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts*, H. I. § 1, a noua ediție revizuită, punctul 11; Wollmann, H., în Mayer, H., *Kommentar zu EU- und EG-Vertrag*, Manz, 2006, articolul 81 CE, a 72-a ediție, punctul 3, se referă la problematica BPrBG din Austria în această privință.

40 — A se vedea Hotărârea Van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 16) și Hotărârea Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft (citată la nota de subsol 39, punctul 14).

41 — A se vedea Concluziile avocatului general Darmon prezentate la 14 iulie 1993 în cauza Reiff (citată la nota de subsol 39, punctul 32).

42 — A se vedea Emmerich, W. (citat la nota de subsol 39), punctul 12.

43 — Pentru o analiză detaliată a acestei jurisprudențe, a se vedea în special Henriksen, U. B., *Anti-Competitive State Measures in the European Community*, editura Handelshøjskolens, 1994; Schwarze, J., „Der Staat als Adressat des europäischen Wettbewerbsrecht", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2000, p. 613 și următoarele, p. 616-622.

contrară articolului 81 CE ori consolidează efectele acesteia (*a treia categorie*) sau atunci când retrage propriei reglementări caracterul public, prin delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic (*a patra categorie*) [44].

a) Impunerea, favorizarea sau consolidarea efectelor unui acord anticoncurențial

i) Acord anticoncurențial?

132. Condiția esențială a primelor trei categorii este ca măsura adoptată de statul membru să se întemeieze pe un acord anticoncurențial. În această privință, se poate vorbi despre un comportament *accesoriu* al statelor membre [45]. În speță, în special [46] sistemul „Sammelrevers 1993" poate fi considerat acordul anticoncurențial pe care ar fi putut să se întemeieze o măsură statală.

133. Potrivit sistemului „Sammelrevers 1993", comercianții cu amănuntul austrieci erau ținuți de prețurile finale de vânzare stabilite de importatori. Aceste prețuri finale de vânzare reprezintă prețuri fixe. Întrucât stabilirea verticală a prețurilor fixe îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 81 alineatul (1) litera (a) CE, nu avem aproape nicio îndoială că în acest caz a existat un acord care restrânge concurența. [47]. De asemenea, considerăm că trebuie răspuns afirmativ la

44 — Jurisprudență constantă după Hotărârea din 21 septembrie 1988, Van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 16). A se vedea de asemenea Hotărârea din 17 noiembrie 1993, Meng (C-2/91, Rec., p. I-5751, punctul 14), Hotărârea Reiff (citată la nota de subsol 39, punctul 14) și Hotărârea Ohra Schadeverzekeringen (C-245/91, Rec., p. I-5851, punctul 10).

45 — Această noțiune este utilizată de Schwarze, J. (citat la nota de subsol 43), p. 621.

46 — Versiunea modificată a „Sammelrevers 1993", care a intrat în vigoare la 30 iunie 2000, nu prevede participarea editorilor, a comercianților cu ridicata și a comercianților cu amănuntul austrieci. În consecință, în ceea ce privește acest acord, Comisia a constatat că varianta modificată nu poate aduce atingere comerțului dintre statele membre. Din acest punct de vedere, pare chiar să nu existe un acord *anticoncurențial*. O posibilitate (mai degrabă teoretică) ar fi ca BPrBG ca atare să constituie un acord anticoncurențial. Potrivit jurisprudenței, măsurile pot avea un caracter dublu, și anume pot fi atribuite atât statului, cât și întreprinderilor [Hotărârea din 30 ianuarie 1985, Clair (123/83, Rec., p. 391, punctele 19 și 20)]. Aceasta ar presupune însă că, în pofida naturii sale legislative, BPrBG reprezintă un *acord* între întreprinderile respective. Apreciem că, în speță, acest aspect nu poate fi admis. Faptul că părțile respective au inițiat procedura legislativă și, după caz, au fost audiate în cadrul acestei proceduri legislative, nu este suficient pentru admiterea existenței unui acord între părți private încheiat sub forma unei legi.

47 — Considerăm că opinia potrivit căreia „Sammelrevers 1993" nu duce la o restrângere a concurenței (a se vedea în acest sens Vranes, E., *Buchpreisbindung und rule of reason*, Manz, 1999, p. 38-41) nu este convingătoare. Astfel cum am expus deja în Concluziile prezentate la 4 septembrie 2008 în cauza Beef Industry Development Society și Barry Brothers (Hotărârea din 20 noiembrie 2008, C-209/07, Rep., p. I-8637, punctele 51-58), nu orice avantaj posibil al unui acord pentru bunăstarea consumatorilor duce la dispariția restrângerii concurenței. Pentru aprecierea din punctul de vedere al dreptului concurenței a sistemelor transfrontaliere de prețuri impuse pentru cărți și care sunt susținute de întreprinderi, a se vedea în special Hotărârea VBVB și VVVB/Comisia (citată la nota de subsol 5, punctele 44-46).

problema intensității încălcării [48]. Având în vedere că în speță nu se contestă faptul că o mare parte din cărțile vândute în Austria sunt cărți germane, trebuie să se prezume de asemenea că încălcarea a fost de natură să aducă atingere comerțului dintre statele membre. Prin urmare, sistemul „Sammelrevers 1993" ar fi trebuit să îndeplinească cerințele articolului 81 alineatul (1) CE [49].

134. Totuși, trebuie luat în considerare faptul că articolul 81 CE comportă două niveluri. Existența unui acord contrar articolului 81 CE poate fi admisă numai atunci când acordul nu a fost exceptat potrivit articolului 81 alineatul (3) CE [50]. Prin urmare, nu i se poate reproșa unui stat membru că a impus sau a favorizat un acord exceptat potrivit articolului 81 alineatul (3) CE ori că a consolidat efectele acestuia. În consecință, este de competența instanței de trimitere să analizeze dacă erau îndeplinite condițiile articolului 81 alineatul (3) CE [51], și anume dacă sistemul „Sammelrevers 1993" a contribuit la îmbunătățirea producției sau a distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic, asigurând totodată consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut, și nu a impus întreprinderilor în cauză restricții care nu erau indispensabile pentru atingerea acestor obiective și nici nu a oferit întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența de pe o parte semnificativă a pieței produselor în cauză.

135. O astfel de examinare presupune o cercetare amplă a situației de fapt [52]. În consecință, apreciem ca oportună analizarea în primul rând a întrebării dacă legiuitorul austriac a impus sau a favorizat sistemul „Sammelrevers 1993" ori dacă a consolidat efectele acestuia.

48 — În acest context, trebuie să se țină seama de faptul că, într-adevăr, potrivit sistemului „Sammelrevers 1993", nu era prevăzut un acord orizontal între editori, dar contractele care au urmat unui contract-tip și care au fost administrate de un organism fiduciar trebuie privite în totalitatea acestora și, prin urmare, ca un tot unitar (Hotărârea din 28 februarie 1991, Delimitis, C-234/89, Rec., p. I-935, punctul 19 și următoarele).

49 — A se vedea în acest sens Hofmann, T., „Buchpreisbindungen auf dem Prüfstand des Europarechts", *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht*, 2000, p. 561 și 562.

50 — A se vedea Hotărârea din 3 decembrie 1987, BNIC/Aubert (136/86, Rec., p. 4789, punctul 21), în care Curtea a abordat articolul 81 alineatul (3).

51 — Prin intrarea în vigoare a Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat (JO L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167), sistemul interzicerii cu rezerva excepției a fost înlocuit cu un sistem de autoevaluare [articolul 1 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 1/2003). De atunci, este de competența statelor membre să examineze îndeplinirea condițiilor prevăzute la articolul 81 alineatul (3) CE (a se vedea în acest context Comunicarea Comisiei cu privire la cooperarea dintre Comisie și instanțele statelor membre pentru aplicarea articolelor 81 și 82 din Tratatul CE, JO 2004, C 100, p. 54).
Constatăm că, în a doua întrebare preliminară, instanța de trimitere a presupus într-adevăr că lipsesc datele empirice care ar putea să demonstreze că un sistem legal de impunere a prețurilor pentru cărți este mijlocul adecvat pentru atingerea obiectivelor promovării producției de carte, a diversității titlurilor de carte la prețuri reglementate și a diversității comercianților cu amănuntul. Totuși, nu considerăm că prin aceasta instanța de trimitere a vrut să exprime faptul că a solicitat dovada îndeplinirii condițiilor articolului 81 alineatul (3) CE și că, în opinia sa, aceste condiții nu sunt îndeplinite.

52 — Pentru un rezumat al aprecierilor privind compatibilitatea „Sammelrevers 1993" cu articolul 81 alineatul (3) CE, a se vedea Hofmann, T. (citat la nota de subsol 49), p. 562-567; Engelmann, M. (citat la nota de subsol 3), p. 125-165.

ii) Impunerea, favorizarea sau consolidarea efectelor

136. Existența unei consolidări a efectelor unui acord anticoncurențial este admisă de jurisprudență atunci când un stat membru se limitează să preia în totalitate sau în parte elementele unui acord anticoncurențial între întreprinderi [53]. În cadrul conceptelor de favorizare sau de susținere a unui acord anticoncurențial, Curtea grupează măsurile care încurajează întreprinderile să adopte un astfel de comportament [54].

137. Având în vedere că sistemul de prețuri impuse pentru cărți reglementat de stat prin BPrBG a înlocuit „Sammelrevers 1993”, poate fi luat în considerare că în speță există o măsură statală care consolidează efectele „Sammelrevers 1993”.

138. Astfel cum am menționat deja mai sus [55], caracteristica esențială a acestei categorii constă în caracterul *accesoriu* al măsurii statale față de un acord anticoncurențial între întreprinderi. Prin urmare, în speță se pune problema, în primul rând, dacă BPrBG prezintă o legătură directă cu „Sammelrevers 1993”, în al doilea rând, dacă dispoziția tranzitorie de la articolul 10 din BPrBG a putut duce la crearea unei legături și, în al treilea rând, dacă o legătură referitoare la conținut poate fi suficientă.

— Există o legătură directă cu „Sammelrevers 1993”?

139. În speță, existența unei legături directe între BPrBG și „Sammelrevers 1993” nu poate fi admisă, întrucât editorii și comercianții cu ridicata și cu amănuntul austrieci nu mai erau părți la „Sammelrevers 1993” atunci când BPrBG a intrat în vigoare.

— Există o legătură în temeiul dispoziției tranzitorii de la articolul 10 din BPrBG?

140. Totuși, o legătură ar fi putut fi creată prin faptul că articolul 10 din BPrBG a impus o aplicare tranzitorie a prețurilor care erau cuprinse în Registrul cărților disponibile, ediția din 20 iunie 2000. Considerăm că Registrul conține prețurile finale de vânzare care au fost stabilite în cadrul sistemului „Sammelrevers 1993”.

141. Cu toate acestea, trebuie să se ia în considerare că, deși articolul 10 din BPrBG pare să se refere la prețuri care au fost stabilite

53 — A se vedea Hotărârea van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 18) și Hotărârea Meng (citată la nota de subsol 44, punctul 19).

54 — A se vedea Hotărârea din 11 aprilie 1989, Ahmed Saeed (66/86, Rec., p. 803, punctele 49 și 52), Hotărârea din 18 iunie 1998, Comisia/Italia (C-35/96, Rec., p. I-3851, punctul 54). A se vedea în acest sens Schwarze, J. (citat la nota de subsol 43), p. 621.

55 — Punctul 132 din prezentele concluzii.

potrivit sistemului „Sammelrevers 1993”, acesta nu se referă la celelalte norme ale sistemului menționat. Normele „Sammelrevers 1993” și ale BPrBG se disting în special prin faptul că, potrivit BPrBG, sunt stabilite prețuri minime, iar nu prețuri fixe, avantajele comerciale pot fi luate în considerare și comercianții cu amănuntul au posibilitatea unei reduceri cu până la 5 % a prețurilor finale de vânzare austriece [56].

142. În această privință, nici articolul 10 din BPrBG nu creează caracterul accesoriu al BPrBG față de „Sammelrevers 1993”.

— Este suficientă o legătură referitoare la conținut?

143. În consecință, se pune problema dacă o consolidare a efectelor „Sammelrevers 1993” poate fi admisă de asemenea în cazul în care BPrBG a preluat din punct de vedere al conținutului „Sammelrevers 1993”.

144. În speță, această problemă se pune cu deosebită insistență, întrucât legiuitorul austriac nu a lăsat să persiste nicio îndoială asupra faptului că, în principiu, urmărea să mențină prețurile impuse vertical prevăzute de „Sammelrevers 1993” și întrucât intrarea în vigoare a BPrBG a intervenit la foarte scurt timp după ieșirea editorilor și a comercianților cu ridicata și cu amănuntul austrieci din sistemul „Sammelrevers 1993”.

145. În pofida împrejurărilor menționate de instanța națională, considerăm că o consolidare a efectelor „Sammelrevers 1993” nu poate fi reprezentată de faptul că BPrBG preia din punctul de vedere al conținutului elemente ale „Sammelrevers 1993”.

146. Această apreciere este susținută în primul rând de formularea utilizată în jurisprudență. Potrivit acesteia, există o consolidare a efectelor unui acord anticoncurențial numai atunci când statul membru *se limitează să preia în totalitate sau în parte* elementele acordurilor încheiate între operatorii economici [57].

147. Legiuitorul austriac nu a preluat în totalitate „Sammelrevers 1993”. Considerăm că nu poate fi admisă nici o preluare parțială în sensul jurisprudenței. Înțelegem noțiunea „preluare parțială” în sensul că o astfel de preluare există numai atunci când acordul

56 — De altfel, cărțile care fac obiectul procedurii principale nu par să fie cărți care au fost menționate în Registrul cărților disponibile, ediția din 20 iunie 2000. În această privință, articolul 10 din BPrBG pare să nu prezinte nicio importanță pentru prezenta procedură.

57 — A se vedea Hotărârea van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 18) și Hotărârea Meng (citată la nota de subsol 44, punctul 19).

anticoncurențial are un obiect divizibil, iar statul membru a preluat numai o parte a obiectului acordului, fără a-l modifica din punctul de vedere al conținutului. Pentru a reveni la ideea caracterului accesoriu, considerăm că jurisprudența are în vedere numai măsuri adoptate de statele membre care sunt *strict accesorii* față de o parte a unui acord preexistent între întreprinderi [58]. În acest sens pledează și faptul că, potrivit jurisprudenței, statul membru trebuie *să se limiteze* la o preluare a elementelor acordului respectiv.

148. În speță, legiuitorul austriac a stabilit, într-adevăr, o legătură cu „Sammelrevers 1993" în cadrul procedurii legislative, însă, astfel cum s-a descris mai sus [59], a modificat conținutul acestui sistem. În consecință, apreciem că nu se poate considera că legiuitorul menționat s-a limitat să preia în parte „Sammelrevers 1993".

149. În plus, considerăm că numai această accepțiune restrictivă a jurisprudenței este comptabilă cu principiul atribuirii competențelor. Astfel cum a fost prezentat mai sus [60], în cadrul obligației de loialitate prevăzute la articolul 10 CE, trebuie să se țină seama de faptul că, în domeniile sale de competență, un stat membru este în principiu liber să adopte măsuri care au ca scop sau ca efect să restrângă concurența. În consecință, aspectul dacă și în ce măsură este afectată concurența printr-o măsură statală nu poate fi un criteriu determinant [61].

150. Considerăm că acest principiu se opune posibilității de a considera o măsură statală ca fiind o consolidare a efectelor unui acord anticoncurențial numai pentru motivul că aceasta urmărește un scop comparabil care restrânge concurența sau are un efect comparabil care restrânge concurența. În aceste cazuri – astfel cum prezenta speță demonstrează extrem de clar –, delimitarea într-un caz concret a unei măsuri de sine stătătoare admisibile a unui stat membru de o preluare inadmisibilă a conținutului ar fi posibilă numai cu dificultăți considerabile, dacă nu ar fi chiar imposibilă.

151. Printr-o abordare restrictivă, strict accesorie, este evitată de asemenea situația paradoxală în care o măsură statală constituie într-un stat membru o încălcare a articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu

58 — A se vedea în acest sens, de exemplu, Hotărârea din 1 octombrie 1987, VVR (311/85, Rec., p. 3801, punctul 23). Cu privire la acest aspect, a se vedea de asemenea Weuster, A., *Die Neurelegung der Buchpreisbindung in Deutschland*, Boorberg, 2007, p. 216 și următoarele.

59 — A se vedea punctul 141 din prezentele concluzii.

60 — A se vedea punctele 128 și 129 din prezentele concluzii.

61 — A se vedea de asemenea Joliet, R., „National anti-competitive Legislation and Community Law", *Fordham International Law Journal*, 1989, p. 174, și Henriksen, U. B. (citat la nota de subsol 43), p. 69. Jurisprudența respinge o abordare care ține seama de conținutul unei măsuri statale sau de efectul unei astfel de măsuri asupra concurenței; a se vedea în special Hotărârile van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 18) și Meng (citată la nota de subsol 44, punctele 14-22). Cu privire la Hotărârea van Eycke, a se vedea Henriksen, U. B. (citat la nota de subsol 43), p. 114. În schimb, Emmerich, W. (citat la nota de subsol 39), punctul 15, propune o abordare care se referă la conținutul sau la efectul unei măsuri statale asupra concurenței.

articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE numai pentru că anterior întreprinderile au încheiat un acord cu efect comparabil, dar într-un alt stat membru adoptarea acestei măsuri este permisă pentru că acolo nu a existat anterior un acord cu un conținut similar încheiat între întreprinderi.

152. Apreciem că nu există nicio contradicție în faptul că unui stat membru îi este într-adevăr permisă adoptarea din proprie inițiativă a unei legi care urmărește un scop sau are un efect care restrânge concurența, însă, în temeiul obligației de loialitate, acestuia îi este interzis să consolideze efectele unui acord comparabil între întreprinderi. Ar exista o contradicție numai dacă, în temeiul obligației de loialitate, ar fi relevant dacă legea are un scop sau un efect care restrânge concurența. Având în vedere principiul atribuirii competențelor [62], o astfel de accepțiune nu poate fi însă utilizată ca punct de pornire. Dimpotrivă, nu i se poate lua unui stat membru posibilitatea de a adopta o măsură legislativă cu conținut comparabil cu al unui acord între întreprinderi atât timp cât aceasta se realizează din proprie inițiativă.

153. În consecință, în prezenta categorie, principiul loialității se limitează la interdicția adresată statelor membre de a consolida efectele unui acord între întreprinderi contrar articolului 81 CE prin preluarea în totalitate sau în parte a acestui acord în sensul unui caracter strict accesoriu, fără a-l modifica sau a-i analiza conținutul. Comisia a semnalat în mod corect că un astfel de comportament al statelor membre are o puternică semnificație de natură a submina *efectul util* al politicii comunitare privind concurența.

154. Prin urmare, considerăm că preluarea conținutului „Sammelrevers 1993” în BPrBG nu poate fi privită ca o consolidare a efectelor acestui sistem.

iii) Concluzie

155. În concluzie, independent de aprecierea Samelrevers 1993 din punctul de vedere al dreptului concurenței, adoptarea BPrBG nu poate fi considerată o impunere, o favorizare sau o consolidare a efectelor unui acord anticoncurențial.

b) Delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic

156. Potrivit celei de a patra categorii [63] menționate mai sus, o încălcare a obligației de loialitate poate consta de asemenea în

62 — A se vedea punctele 128 și 129 din prezentele concluzii.

63 — A se vedea punctul 131 din prezentele concluzii.

faptul că un stat membru retrage unei măsuri caracterul public, prin delegarea către operatori economici privați a răspunderii de a lua decizii de intervenție în domeniul economic. O analiză a acestei a patra categorii, luată în considerare de o jurisprudență constantă, arată că aceasta își are originea [64] în special în Hotărârea Leclerc/Au blé vert [65].

157. O delegare a puterilor statale către operatori economici privați este luată în considerare, în principiu, doar atunci când operatorii economici privați sunt abilitați prin lege să impună terților prețuri cu efect obligatoriu fără ca acestea să facă obiectul unui control al statului [66].

158. Împotriva aplicabilității acestei categorii în speță se susține în special că (i) nu există niciun acord între întreprinderi, că (ii) nu a intervenit nicio delegare a luării deciziilor către operatori economici privați și că (iii) nu există nicio politică comunitară privind concurența în domeniul sistemelor naționale de prețuri impuse pentru cărți.

64 — A se vedea analiza efectuată de Henriksen, U. B. (citat la nota de subsol 43), p. 114 și 115.

65 — Citată la nota de subsol 5, punctul 15.

66 — A se vedea în acest sens Niemeyer, J. „Die Anwendbarkeit von Art. 85 und 86 EG-Vertrag auf staatliche Maßnahmen", *Wirtschaft und Wettbewerb*, 1994, p. 721 și următoarele, 723.

i) Lipsa necesității unui caracter accesoriu

159. Anumiți autori consideră că și pentru această categorie este necesar un caracter strict accesoriu față de un acord între întreprinderi contrar articolului 81 CE [67].

160. Această opinie nu ne convinge.

161. *În primul rând,* nu putem găsi în jurisprudență nicio indicație a faptului că și în această a patra categorie ar fi necesar un caracter strict accesoriu față de un acord anticoncurențial între întreprinderi.

67 — A se vedea în acest sens Weuster, A. (citat la nota de subsol 58), p. 219, Niemeyer, J. (citat la nota de subsol 66), p. 730, 731 și Schwarze, J. (citat la nota de subsol 43), p. 620-622.

162. Dimpotrivă, în Hotărârea Leclerc/Au blé vert, Curtea a ținut seama de faptul că astfel de prevederi naționale, care fac *inutile comportamentele* întreprinderilor contrare articolului 81 alineatul (1) CE, delegând editorilor sau importatorilor de cărți răspunderea de a stabili liber prețurile obligatorii la nivelul comerțului cu amănuntul, aduc atingere efectului util al articolului 81 CE și, în consecință, sunt contrare articolului 10 al doilea paragraf CE [68]. Într-adevăr, în această hotărâre, Curtea nu a afirmat în mod expres că un sistem național de prețuri impuse pentru cărți intră în domeniul de aplicare al celei de a patra categorii [69]. Totuși, în această cauză, în care, în mod incontestabil, nu a existat un acord anterior între întreprinderi, Curtea a continuat să examineze încălcarea obligației de loialitate și a admis posibilitatea unei astfel de încălcări în anumite condiții [70]. De aici se poate concluziona că, pentru a patra categorie, Curtea nu cere un caracter strict accesoriu al măsurii statale față de un acord anticoncurențial preexistent [71]. Din hotărârile ulterioare ale Curții nu putem deduce că aceasta a renunțat la această abordare [72].

163. *În al doilea rând,* apreciem că nu este adecvată limitarea acestei categorii la măsuri care sunt accesorii față de un acord anticoncurențial între întreprinderi. Într-adevăr, astfel cum a fost prezentat mai sus [73], nu se poate ține seama numai de aspectul dacă o măsură statală are efecte asupra concurenței și, dacă este cazul, care sunt aceste efecte. Totuși, nici această problemă nu face obiectul prezentei categorii. Comportamentul imputabil al statelor membre avut în vedere de această a patra categorie constă mai degrabă în faptul că un stat membru eludează condiția existenței unui *acord între întreprinderi*, impusă de articolul 81 CE. Sunt vizate măsurile legislative care constituie doar un

68 — A se vedea Hotărârea Leclerc/Au blé vert (citată la nota de subsol 5), punctul 15.

69 — În acest context, trebuie să se ia în considerare că cele patru categorii au fost „consolidate" doar în Hotărârea van Eycke (citată la nota de subsol 39, punctul 16) și, prin urmare, după pronunțarea Hotărârii Leclerc/Au blé vert.

70 — A se vedea punctul 20 din Hotărârea Leclerc/Au blé vert (citată la nota de subsol 5) și dispozitivul.

71 — A se vedea Hoffman, A. B., „Anti-competitive State Legislation Condemned under Article 5, 85 and 86 of the EEC Treaty: How Far Should the Court Go after Van Eycke?", *European Court Law Review*, 1990, p. 17, care presupune că un proiect de hotărâre anterior a examinat această problemă și a acordat un răspuns afirmativ acesteia. Potrivit Joliet, R. (citat la nota de subsol 61), p. 172, Curtea a considerat că, în principiu, măsura statală este incompatibilă cu articolul 10 al doilea paragraf CE, cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE. Henriksen, U. B. (citat la nota de subsol 43), p. 59 și 140, consideră că, într-adevăr, Curtea nu a răspuns în mod expres la această întrebare, dar că din hotărâre se poate deduce intenția Curții de a răspunde afirmativ la aceasta. Potrivit Schwarze, J. (citat la nota de subsol 43), p. 618, Curtea a adresat întrebarea, dar nu a dat un răspuns la aceasta.

72 — În special în Hotărârile Meng (citată la nota de subsol 44), Ohra Schadeverzekeringen (citată la nota de subsol 44) și Reiff (citată la nota de subsol 39) nu se poate recunoaște o renunțare la această abordare. În aceste cauze, Curtea a examinat problema dacă ar trebui să extindă aplicarea obligației de loialitate la alte cauze în afara cauzelor avute în vedere până la acel moment [pentru o analiză, a se vedea Niemeyer, J. (citat la nota de subsol 66), p. 725]. În aceste cauze era vorba despre problema dacă măsuri adoptate de statele membre încalcă articolul 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE pentru simplul fapt că au un scop sau un efect care restrânge concurența într-un mod asemănător unui acord anticoncurențial între întreprinderi. În plus, Curtea a aplicat criteriul de examinare analizat mai sus în Hotărârea Reiff (citată la nota de subsol 39, punctele 22 și 23), dar a negat existența unei încălcări, întrucât, în opinia sa, nu intervenise nicio delegare către operatorii economici privați a răspunderii de a lua deciziilor.

73 — Punctele 128 și 129 din prezentele concluzii.

„înveliș" legal lipsit de conținut, care protejează operatorii economici privați de aplicarea articolului 81 CE. În astfel de cazuri, efectul util al articolului 81 CE poate fi afectat [74].

ii) Delegarea către operatori economici privați

166. Prin urmare, problema decisivă este dacă BPrBG deleagă operatorilor economici privați răspunderea pentru stabilirea prețurilor. În acest scop, trebuie să se distingă între cărțile austriece și cărțile germane.

164. *În al treilea rând,* condiției unui caracter strict accesoriu i se opune și în această categorie faptul că, în caz contrar, aceasta ar rămâne aproape inaplicabilă, întrucât măsura statală care deleagă către operatori economici privați răspunderea de a lua decizii de intervenție în domeniul economic duce tocmai la consecința că un acord contrar articolului 81 CE este inutil.

167. *În primul rând,* trebuie să se examineze dacă prerogativa de a stabili prețurile este rezervată în cele din urmă chiar autorităților publice. În acest caz, nu poate fi admisă o delegare a răspunderii către operatori economici privați [75]. În acest context, guvernul german se referă la un control material jurisdicțional al prețurilor finale de vânzare, prevăzut la articolul 7 din BPrBG coroborat cu articolul 1 din BPrBG. În ședință, guvernul austriac nu a prezentat informații concrete cu privire la acest tip de control material jurisdicțional. Totuși, se pare că, potrivit acestor prevederi, un judecător nu poate proceda *ex officio* dacă prețurile finale de vânzare nu sunt rezonabile din punctul de vedere al obiectivelor urmărite de BPrBG [76].

165. În consecință, considerăm că în prezenta categorie nu poate fi cerut un caracter strict accesoriu față de un acord între întreprinderi contrar articolului 81 CE.

74 — Apreciem (dar numai în ceea ce privește această a patra categorie) că este convingătoare abordarea avocatului general C. O. Lenz în Concluziile prezentate la 16 decembrie 1986 în cauza VVR (citată la nota de subsol 58, punctul 42), care semnalează faptul că norma națională înlocuiește condiția existenței unor „acorduri, asocieri și practici concertate" potrivit articolului 81 CE și, prin urmare, o determină să fie inutilă. În acest scop, este necesar ca un stat membru să acorde operatorilor economici privați o putere statală de a interveni în raporturile de concurență, iar aceștia trebuie să aibă posibilitatea de a decide asupra acestei intervenții în raporturile economice. Acesta este criteriul distinctiv în raport cu o intervenție de sine stătătoare a statelor membre în raporturile economice, care este admisibilă potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE. Pentru o critică a acestei abordări, a se vedea Schwarze, J. (citat la nota de subsol 43), p. 621.

75 — A se vedea în special Hotărârea Delta Schiffahrts- und Speditionsgesellschaft (citată la nota de subsol 39, punctele 21 și 22), Hotărârea Centro Servizi Spediporto (citată la nota de subsol 39, punctul 27), Hotărârea Reiff (citată la nota de subsol 39, punctele 20-23) și Hotărârea din 29 ianuarie 1985, Cullet (231/83, Rec., p. 305, punctul 17).

76 — Considerăm că în aceasta constă diferența față de hotărârile menționate la nota de subsol 75.

168. *În plus,* trebuie să se semnaleze că, din punctul de vedere al unei încălcări a obligației de loialitate, este lipsit de importanță dacă operatorii economici privați sunt obligați sau sunt numai abilitați să stabilească prețurile [77].

169. În consecință, în prezenta cauză este necesar să se examineze dacă BPrBG deleagă către operatori economici privați răspunderea pentru stabilirea prețurilor.

170. În cazul cărților austriece, editorii pot stabili liber prețul final de vânzare austriac. Prin urmare, în ceea ce privește aceste cărți, există o delegare a răspunderii pentru stabilirea prețurilor către operatori economici privați.

171. În cazul cărților germane, *decizia de fond* cu privire la nivelul de principiu al prețului final de vânzare austriac, pe de o parte, și *stabilirea* acestui preț, pe de altă parte, sunt delegate însă către două întreprinderi diferite, la niveluri diferite ale pieței. Stabilirea prețului final de vânzare austriac al unei cărți germane pentru comercializarea în Austria se realizează, într-adevăr, de către importator, însă, întrucât acesta este în principiu legat de nivelul prețului final de vânzare german, decizia de fond cu privire la nivelul prețului final de vânzare austriac aparține editorului german. Prin urmare, operatorul economic privat căruia i-ar putea fi delegată prerogativa este editorul german [78].

172. Împotriva unei răspunderi a unui editor german s-ar putea obiecta că un editor german stabilește doar prețurile finale de vânzare germane și că prețurile finale de vânzare austriece se orientează după acestea. De aici s-ar putea deduce concluzia că stabilirea prețului final de vânzare austriac nu este de răspunderea editorului german, prețul final de vânzare german fiind doar un factor din care rezultă prețul final de vânzare austriac, potrivit prevederilor BPrBG [79].

173. Cu toate acestea, trebuie să se ia în considerare, în primul rând, faptul că, în cazul unei cărți comercializate în Germania și în Austria, un editor german poate include în calculele sale și comercializarea în Austria, caz în care importanța vânzărilor în Austria poate varia în funcție de editor și de carte. În plus, trebuie să se ia în considerare faptul că, prin acordarea de avantaje comerciale, un editor german poate influența prețul final de vânzare pentru Austria, chiar dacă aceasta presupune și dezavantaje [80] în ceea ce îl privește.

77 — Hotărârea Comisia/Italia (citată la nota de subsol 54, punctul 55); a se vedea în acest sens Weuster, A. (citat la nota de subsol 58), p. 218.

78 — De regulă, în cazul importurilor, decizia dacă importatorul acordă un preț de vânzare mai redus, derogator de la prețurile de vânzare obișnuite, va depinde tot de editor.

79 — A se vedea Hotărârea Cullet (citată la nota de subsol 75, punctul 17).

80 — A se vedea punctele 62-65 din prezentele concluzii.

174. De altfel, considerăm că, în acest context, problema decisivă nu pare să fie gradul de libertate de care dispune editorul german în adoptarea deciziei sale, ci mai degrabă dacă stabilirea prețurilor finale de vânzare austriece este în cele din urmă de competența organelor publice sau a operatorilor economici privați. Având în vedere că în speță stabilirea prețului final de vânzare austriac pentru cărțile germane rămâne în cele din urmă în competența editorului german, presupunem că BPrBG deleagă răspunderea pentru stabilirea prețurilor, cel puțin în parte, și editorilor germani.

175. În concluzie, considerăm, așadar, că o reglementare precum BPrBG deleagă către operatori economici privați răspunderea de a lua decizii de intervenție în domeniul economic. Această concluzie este confirmată de modul în care a procedat Curtea în Hotărârea Leclerc/Au blé vert, abordare care a fost deja prezentată mai sus [81].

iii) Luarea în considerare a competenței statelor membre în domeniul cultural

176. În Hotărârea Leclerc/Au blé vert, după ce a afirmat în mod implicit posibilitatea existenței în principiu a unei încălcări ca urmare a cauzării caracterului inutil al unui acord anticoncurențial, Curtea a constatat că nu există o politică comunitară privind concurența în ceea ce privește sistemele pur naționale de prețuri impuse pentru cărți. De aici, Curtea a concluzionat că, în stadiul de atunci al dreptului comunitar, obligațiile existente în temeiul articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE nu erau suficient de determinate pentru a interzice statelor membre adoptarea de prevederi legislative cu privire la concurență în domeniul prețurilor finale de vânzare pentru cărți, însă cu condiția ca legislația corespunzătoare să fie compatibilă cu celelalte dispoziții specifice din Tratatul CE, în special cu dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor [82].

177. Considerăm că această formulare a Curții conține deja toate elementele esențiale pentru soluționarea prezentei cauze, dar hotărârea necesită anumite explicații.

178. *În primul rând,* trimiterea la lipsa politicii privind concurența în domeniul sistemelor naționale de prețuri impuse pentru cărți trebuie înțeleasă în sensul că, în măsura în care ar exista norme comunitare speciale de dreptul concurenței în acest domeniu, acestea ar trebui respectate. Până în prezent nu au fost însă adoptate în acest domeniu norme speciale de drept comunitar.

81 — A se vedea punctul 162 din prezentele concluzii.

82 — Hotărârea Leclerc/Au blé vert (citată la notat de subsol 5, punctul 20).

179. *În al doilea rând,* această trimitere nu poate fi însă înțeleasă în sensul că, în lipsa normelor speciale, nu există o politică comunitară în acest domeniu. Dimpotrivă, interdicția generală de impunere verticală a prețurilor potrivit articolului 81 CE constituie o parte a politicii comunitare intersectoriale, de la care în principiu cărțile nu sunt exceptate [83]. Astfel cum rezultă din jurisprudență, Curtea examinează în plus a patra categorie în alte domenii și atunci când nu există norme speciale pentru un anumit sector [84].

180. *În al treilea rând*, trimiterea la sistemele pur naționale de prețuri impuse pentru cărți ar putea fi înțeleasă, într-adevăr, în sensul că în cauza Leclerc/Au blé vert nu a fost afectat domeniul de aplicare al articolului 81 CE întrucât lipsea posibilitatea de a aduce atingere comerțului dintre statele membre. Nici această interpretare nu este convingătoare, întrucât în Hotărârea Leclerc/Au blé vert era vorba despre importurile în Franța de cărți editate în alte state membre și despre reimporturile de cărți editate în Franța. Având în vedere importurile considerabile din Germania, nici în speță nu poate fi admisă existența unei situații de fapt fără element transfrontalier [85].

181. În aceste condiții, considerăm că trimiterea Curții la lipsa politicii comunitare privind concurența în domeniul sistemelor pur naționale de prețuri impuse pentru cărți poate fi înțeleasă numai în sensul că în cadrul aplicării articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE, Curtea ține seama de sistemele naționale de prețuri impuse pentru cărți ca expresie a competenței statelor membre în domeniul cultural [86].

182. Această considerație se poate justifica din punct de vedere teoretic după cum urmează. În speță nu este vorba despre o aplicare directă a articolului 81 CE. În măsura în care, prin intermediul obligației de loialitate prevăzute la articolul 10 al doilea paragraf CE, rezultă în mod indirect din articolul 81 CE obligații pentru statele membre, trebuie să fie luate în considerare nu numai obiectivul urmărit de articolul 81 CE, ci și competența statelor membre în domeniul culturii [87].

183. Ca o concluzie intermediară, constatăm că, potrivit jurisprudenței și luării în considerare necesare, menționate mai sus, a suveranității statelor membre în domeniul cultural, prezenta categorie, a patra, nu își găsește

83 — O astfel de excepție trebuie prevăzută în mod expres în Tratatul CE; a se vedea Hotărârea din 30 aprilie 1986, Asjes și alții (209/84-213/84, Rec., p. 1425, punctul 40).

84 — A se vedea, de exemplu, jurisprudența citată la nota de subsol 75.

85 — În schimb, în măsura în care nu ar fi vorba decât despre stabilirea prețurilor pentru cărțile austriece, ar trebui totuși să se examineze mai exact dacă aceasta poate aduce atingere în mod sensibil comerțului dintre statele membre. Într-adevăr, nici în acest caz nu poate fi exclusă în totalitate existența unui element transfrontalier (cumpărarea de către lucrătorii frontalieri), însă este îndoielnic că această afectare ar fi semnificativă.

86 — A se vedea în acest sens, de asemenea, Weuster (citat la nota de subsol 58), p. 211-224.

87 — A se vedea în acest context, de asemenea, punctele 19 și 22 din Concluziile avocatului general Darmon prezentate la 3 octombrie 1984 în cauza Leclerc (citată la nota de subsol 5), care subliniază de mai multe ori necesitatea de a lua în considerare competența în domeniul cultural. A se vedea în această privință, de asemenea, Fezer, H.-J. (citat la nota de subsol 2), p. 143, și Hofmann, T. (citat la nota de subsol 49), p. 559.

aplicare în principiu în privința sistemelor de prețuri impuse pentru cărți.

184. Totuși, trebuie să se țină seama de faptul că jurisprudența a subordonat această luare în considerare față de două condiții. Trebuie să fie vorba despre un sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți și reglementările naționale nu pot încălca alte dispoziții din Tratatul CE, în special dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor.

— Sistemul pur național de prețuri impuse pentru cărți

185. În primul rând, trebuie să fie vorba despre un sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți. Din Hotărârea Leclerc/Au blé vert [88] rezultă că suntem în prezența unui sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți în sensul acestei jurisprudențe și atunci când acest sistem cuprinde cărți care sunt importate din alte state membre. În plus, considerăm că, în ceea ce privește o încălcare de către un stat membru a obligației de loialitate, nu prezintă nicio importanță dacă stabilirea efectivă a prețului final de vânzare pentru o carte importată se realizează de către importator în statul respectiv sau de către editor într-un alt stat membru.

186. Totuși, în prezenta cauză, împrejurarea că, în principiu, prețurile finale de vânzare austriece pentru cărțile germane se stabilesc în funcție de prețurile finale de vânzare germane trezește îndoieli cu privire la calificarea BPrBG ca sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți. Aceasta înseamnă că prețurile finale de vânzare austriece pentru aceste cărți nu se stabilesc în mod obligatoriu în funcție de criterii care sunt justificate din punctul de vedere al pieței austriece [89]. Avem îndoieli serioase referitoare la aspectul dacă, din acest punct de vedere, BPrBG poate fi calificată drept un sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți în sensul Hotărârii Leclerc/Au blé vert.

— Lipsa unei încălcări a celorlalte dispoziții din Tratatul CE, în special a dispozițiilor privind libera circulație a mărfurilor

187. În al doilea rând, Curtea a constatat în Hotărârea Leclerc/Au blé vert că nu poate fi admisă existența unei încălcări a obligației de loialitate, cu condiția însă ca legislația națională care a instituit sistemul de prețuri impuse pentru cărți să fie compatibilă cu celelalte dispoziții specifice din Tratatul CE, în special cu dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor [90]. Dacă această condiție negativă este reformulată în mod pozitiv, aceasta înseamnă că existența unei încălcări a obliga-

88 — Citată la nota de subsol 5.

89 — A se vedea punctul 173 din prezentele concluzii.

90 — Citată la nota de subsol 5, punctul 20.

ției de loialitate trebuie admisă atunci când sistemul național de prețuri impuse pentru cărți încalcă dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor sau alte prevederi ale Tratatului CE [91].

188. În consecință, în Hotărârea Leclerc/Au blé vert, Curtea nu a examinat mai întâi dacă exista o încălcare a obligației de loialitate, pentru ca apoi să nege existența acesteia și ulterior să examineze prevederile privind libera circulație a mărfurilor. Dimpotrivă, Curtea a exclus o încălcare a obligației de loialitate în a patra categorie numai atunci când sistemul național de prețuri impuse pentru cărți este de asemenea compatibil cu celelalte dispoziții din Tratatul CE.

189. Considerăm că explicația acestei condiții rezidă în următorul raționament. Astfel cum a fost prezentat mai sus, printr-un sistem de prețuri impuse pentru cărți reglementat de stat, răspunderea de a lua decizii de intervenție în domeniul economic este delegată către operatori economici privați. Prin urmare, în principiu, nu poate fi exclusă o încălcare a celei de a patra categorii a obligației de loialitate. Totuși, se iau în considerare sistemele naționale de prețuri impuse pentru cărți ca expresie a competenței statelor membre în domeniul cultural. Aceasta este însă justificată numai atunci când statele membre adoptă un comportament loial față de Comunitate în ceea ce privește configurarea sistemului de prețuri impuse pentru cărți.

91 — Ibidem.

190. Având în vedere că o prevedere precum articolul 3 din BPrBG încalcă articolul 28 CE, potrivit jurisprudenței, nu trebuie să se țină seama în această privință de sistemul austriac de prețuri impuse pentru cărți ca expresie a competenței statelor membre în domeniul cultural.

iv) Concluzie

191. În concluzie, constatăm că prerogativa acordată editorilor și importatorilor prin sistemele statale de prețuri impuse pentru cărți de a stabili prețurile finale de vânzare pentru cărți nu încalcă, în principiu, obligația care le revine statelor membre potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE, dar că în prezenta cauză există împrejurări speciale în temeiul cărora trebuie admisă existența unei astfel de încălcări [92].

192. În speță, această încălcare corespunde aproape în totalitate cu încălcarea articolului 28 CE. Cu toate acestea, contrar opiniei

92 — Într-adevăr, în mod suplimentar ar putea fi încă examinată o aplicare prin analogie a articolului 81 alineatul (3) CE. Considerăm că, în prezenta categorie, această examinare ar trebui să se realizeze prin verificarea faptului dacă toate deciziile posibile care au fost delegate către operatori economici privați ar îndeplini condițiile articolului 81 alineatul (3) CE. Extinderea asupra tuturor deciziilor posibile este indicată pentru că în această categorie statul membru deleagă răspunderea către operatori economici privați. Avem îndoieli în ceea ce privește faptul că o reglementare care discriminează cărțile în limba germană care provin din alte state membre este indispensabilă pentru realizarea scopurilor urmărite prin sistemul de prețuri impuse pentru cărți.

guvernului german, nu poate fi admisă existența unui raport de specialitate între articolul 28 CE, pe de o parte, și articolul 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE, pe de altă parte, întrucât aceste norme urmăresc obiective diferite.

V — Rezumat

193. Pentru a rezuma, concluzionăm că o reglementare precum BPrBG nu este compatibilă cu prevederile referitoare la libera circulație a mărfurilor. Prin urmare, propunem să se răspundă afirmativ la prima întrebare preliminară și negativ la a doua întrebare preliminară.

194. În plus, adoptarea unui sistem de prețuri impuse pentru cărți reglementat de către stat nu constituie în principiu o încălcare a obligației de loialitate potrivit articolului 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE în categoria în care un acord anticoncurențial a devenit inutil. Această concluzie depinde însă de îndeplinirea a două condiții, și anume să fie vorba despre un sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți, iar dispozițiile care reglementează sistemul de prețuri impuse pentru cărți să nu încalce dreptul comunitar, în special dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor. În speță, cel puțin a doua condiție nu este îndeplinită.

195. Totuși, având în vedere că a treia întrebare preliminară a fost adresată numai în cazul în care la prima întrebare preliminară s-a răspuns negativ, propunem Curții să nu răspundă la această întrebare.

196. Dacă ar fi necesar să se răspundă la a treia întrebare preliminară, am propune Curții să răspundă, în conformitate cu jurisprudența anterioară a acesteia, că, în stadiul actual al dreptului comunitar, articolul 10 al doilea paragraf CE coroborat cu articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE și cu articolul 81 CE nu interzic statelor membre adoptarea de prevederi legale potrivit cărora prețul de vânzare cu amănuntul pentru cărți trebuie stabilit de către editorul sau de către importatorul cărții, însă cu condiția să fie vorba despre un sistem pur național de prețuri impuse pentru cărți și ca aceste prevederi să fie compatibile cu dispozițiile specifice din Tratatul CE, în special cu dispozițiile privind libera circulație a mărfurilor.

VI — Concluzie

197. Având în vedere ansamblul considerațiilor de mai sus, apreciem că la întrebările adresate de instanța națională trebuie să se răspundă după cum urmează:

„1. Noțiunea de măsură cu efect echivalent unei restricții la import potrivit articolului 28 CE trebuie interpretată în sensul că vizează o reglementare a unui stat membru în temeiul căreia editorii și importatorii naționali trebuie să stabilească și să aducă la cunoștința publicului un preț de vânzare minim cu caracter obligatoriu pentru vânzătorul final dacă pentru cărțile care sunt editate în alt stat membru importatorul nu poate stabili un preț inferior prețului final de vânzare (din care s-a dedus taxa pe valoarea adăugată aplicabilă pentru celălalt stat membru și s-a adăugat taxa pe valoarea adăugată aplicabilă pe teritoriul național) stabilit sau recomandat de editor pentru acest alt stat membru.

Aceasta se aplică de asemenea și atunci când importatorul unei astfel de cărți poate stabili un preț inferior prețului final de vânzare stabilit sau recomandat de editor pentru acest alt stat, proporțional cu avantajul comercial pe care îl obține prin achiziționarea cărții la un preț de cumpărare inferior prețului de cumpărare obișnuit.

2. Articolul 28 CE, articolul 30 CE și articolul 151 CE trebuie interpretate în sensul că o astfel de reglementare nu poate fi justificată nici prin specificitatea cărții ca bun cultural, nici prin interesele consumatorului final față de prețuri rezonabile ale cărților și nici prin realitățile economice ale comerțului cu cărți.”